

Uit de vereniging:

Blz. 2	Gerard Jonkman 25 jaar secretaris
Blz. 2	Tentoonstelling WO-II groot succes
Blz. 3	Expositie WO-II in oktober in Swalmen
Blz. 4	Bij het vertrek onze Limburgsche evacués, zomer 1945
Blz. 4	Lezing Rob Dijcks over Ostarbeiterinnen
Blz. 5	In Memoriam Wiel Meuffels
Blz. 5	In Memoriam Sjra Leppers
Blz. 5	Hulp gevraagd bij inscannen van onze fotocollectie
Blz. 6	Schenkeningen
Blz. 6	Jaarprogramma Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal en MHVS
Blz. 7	Hemelvaartsdag-fietstocht - 14 mei 2015

Overige artikelen:

Blz. 8	Lieëwer zakeluuj oet miene sjoeëltied
Blz. 9	Leuk om te bewaren (2): Een honderd jaar oud bierflesje
Blz. 10	Van hot nao haar door 't Zjwaams Waordebook (34)
Blz. 11	Oorlogsdagboek van een 18-jarige Swalmense
Blz. 14	De bever in Beesel
Blz. 15	Uit de oude doos
Blz. 16	Kroniek van Swalmen, januari, februari en maart 2015
Blz. 17	Nieuwe wandel- en fietsroutes in het Maas- en Swalmdal
Blz. 19	Mien eerste Zjwaams (6)
Blz. 20	Midzomer
Blz. 22	De Berk
Blz. 24	Zo was het (5)
Blz. 24	Een kunstenaarsfamilie uit Swalmen

Foto's aangeleverd door:

Fons Nijssen	blz. 2, 5
Peter Bors	blz. 2, 3
Rob Dijcks	blz. 4
Hans Simons	blz. 5, 7, 9, 13, 16, 17, 20, 21
Fons Nijssen	blz. 5
Archief John Kuijpers	blz. 8
Archief MHVS	blz. 11, 15, 14, 26, 30
Archief fam. Simons	blz. 12, 13
Jac. Nijssen	blz. 14
Archief HVMS	blz. 24
Paul Geenen	blz. 25, 30, 32
Andre Noort	blz. 26, 29

Rectificatie Biejeingezeumerd 2015-1: de foto op pagina 10 is van Peters Bors. De foto op pagina 14 is van Nettie Niesen.

Wilt u in het bezit komen van de spellingscontrole in het Zjwaams (met daarin 24.000 woorden Zjwaams)? Door een e-mail te sturen naar Wim Geraedts (wim@eikendreef.nl) wordt u een link toegestuurd.

Uit de vereniging:

Gerard Jonkman 25 jaar secretaris

Tijdens de jaarvergadering, gehouden op 13 maart j.l., werd onze secretaris Gerard Jonkman door de voorzitter Toine Wuts gefeliciteerd vanwege zijn 25-jarig lidmaatschap én secretaris zijn bij onze vereniging. De eigenlijke datum was 21 november 2014, doch door omstandigheden werd dit nu pas gevierd.

Nadat Toine enkele verslagen van de gehouden jaarvergaderingen in 1986, '87 en '88 erop heeft nageslagen, is hij tot de conclusie gekomen dat Gerard al méér dan 25 jaar actief is voor onze vereniging en wij eigenlijk enkele jaren te laat zijn met hem 'te eren'.

Aan Gerard worden een mooie keramische schaal waarop de Swalm kronkelt, een leesboek, enkele flessen wijn én een dinerbon voor twee personen uitgereikt.

Gerard bedankt in het kort voor de mooie woorden, geschenken en extra aandacht voor zijn persoon. Hij heeft het al die jaren met passie en veel plezier gedaan en hoopt het secretariaatswerk nog lang te mogen en kunnen doen. Want, zo zegt hij: "Vanuit Overijssel, uiteindelijk gesetteld in Swalmen en thans woonachtig in Roermond; of het nu de natuur in Limburg is of daarbuiten, natuur is altijd de moeite waard om voor te blijven werken".

Tentoonstelling WO-II groot succes

Wim Rovers

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal kan terugkijken op een bijzonder geslaagde tentoonstelling betreffende de Tweede Wereldoorlog en 70 jaar bevrijding binnen de regio waarin de vereniging werkzaam is. De expositie 'Oorlogsleid tösse Maas en Pruse

bos' welke van 26 april tot en met 21 mei 2015 plaatsvond in het atrium van Woongoed 2-Duizend belichtte vele thema's, zoals de Joodse vluchtelingen, de mobilisatie, de inval, de bezettingsjaren, het verzet, de evacuatie, de oorlogsslachtoffers, de oorlogsschade, de Russische dwangarbeidsters, de bevrijding en de wederopbouw.

De werkgroep is ruim een jaar bezig geweest met de voorbereiding en is erin geslaagd een goed overzicht van de gebeurtenissen weer te geven waarbij de plaatselijke omstandigheden bijzondere aandacht kregen. Dit is mede te danken aan de samenwerking met de Milieu- en Heemkundevereniging Swalmen en de Heimatfreunde uit Bracht (D). Ook de medewerking van het oorlogsmuseum 'Roerdriehoek' uit Montfort en de

Werkgroep v.l.n.r.: Thei Derks, Geert Franssen, Wiel Killaars, Wim Rovers en Jan Coopmans

Stichting museum 'Oorlog in de Peel' uit Melderslo waren van wezenlijk belang bij de inrichting van de expositie. Verder hebben veel inwoners van het werkgebied van de vereniging gevolg gegeven aan de oproep om voorwerpen, foto's en documenten uit de oorlog in bruikleen te geven voor de tentoonstelling. Daarmee werd het plaatselijke/regionale tintje aan het geheel gegeven en was de herkenbaarheid voor het publiek groot. De tentoonstelling voldeed daarmee aan de opzet en kreeg een 'lokaal gezicht' zoals de expositietittel aangaf.

Voorafgaand aan de tentoonstelling werden de groepen 7 en 8 van de diverse basisscholen bezocht en vertelde Huug Vossen over zijn oorlogsherinneringen. De kinderen van diezelfde groepen kwamen tijdens de openstelling naar de expositie en gingen aan de slag met opdrachten. Zij moesten vragen beantwoorden waarvan de antwoorden tussen de

tentoongestelde voorwerpen en teksten gevonden konden worden. Aan deze opdracht was een prijsvraag verbonden waarmee de kinderen enkele prijzen konden winnen.

De burgemeester van Brüggen Frank Gellen en burgemeester van Beesel Petra Dassen verrichtten de officiële opening.

Het bezoekersaantal bedroeg ongeveer 2000 personen waaronder de genoemde basisschoolkinderen. Ook enkele tientallen Duitsers, voornamelijk inwoners van Brüggen-Bracht, en bezoekers van de dagbesteding St. Lucia in Beesel kwamen een kijkje nemen. Allen waren zij verbaasd over de hoeveelheid en diversiteit van voorwerpen, foto's, documenten en verklarende teksten die bij elkaar waren gebracht en de werkgroep mocht zich verheugen in vele lofuitingen die in het gastenboek werden genoteerd en/of persoonlijk werden uitgesproken. De werkgroep zal niet worden opgeheven en zal zich verder gaan bezighouden met het verzamelen van nog meer gegevens betreffende de oorlogsjaren binnen onze regio opdat deze informatie behouden blijft voor de toekomst.

Expositie WO-II in oktober in Swalmen

In de maand oktober van 2015 zal er een expositie te zien zijn in Swalmen en wel in het Atrium van het oude gemeentehuis.

Bij het woord 'bevrijding' komt bij velen de herinnering boven dat onze streek, na vijf jaren van Duitse bezetting, eindelijk weer de vrijheid kon beleven. Om dit te herdenken heeft een werkgroep van de Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal (regio Beesel-Reuver-Belfeld en Swalmen), met medewerking van de Milieu- en Heemkundevereniging

uit Swalmen en de Heimatfreunde uit Bracht (D.) een expositie opgezet onder de naam 'Oorlogsleidtösse Maas en Pruse bos' gehouden van 27 april t/m 21 mei in het Atrium Woongoed 2-Duizend te Reuver (zie verslag hierboven).

Alle onderwerpen uit deze tijd komen hier aan bod, zoals: de mobilisatie, de inval, de bezetting, de oorlogsslachtoffers, het verzet, de verwoestingen, de evacuatie, de bevrijding en de wederopbouw.

Nadere publicatie volgt t.z.t. in het Zjwaemke en het Gazetje.

Bij het vertrek onze Limburgsche evacués, zomer 1945

Vaarwel, vaarwel, gij mannen en gij vrouwen,
Uit 't zuiden van 't geteisterd vaderland,
Gij hebt 't hier toch maanden kunnen houden,
Verdreven van uw home, uw have en land.

Het was hier koud; veel kouder dan ten Uwent,
Gij hebt gerild, gebibberd en geklaagd,
Wij voedden u en deelden onze ruimten
Vertróostten u; gij die zoo vrees'lijk werd belaagd.

Nu gíngt gij heen; de lange weg naar 't Zuiden,
Met blijdschap, met vreugde in Uw hart,
Geen wonder, het waterland van ons als Friezen,
Bekoort u niet; 't gaf u geen troost in smart.

Vaarwel dan, lieden van 't Zuiden,
Het gaat U wel in 't brons-groen eikenloof
Komt nimmer weer als balling in het Noorden,
En dat geen mof of vreemdeling u beroof.

Toch staat der Friezenwoning steeds, voor u open,
Als gij als vriend nog wederkeren wilt,
Want moog' ons aard verschillend wezen;
't Is voor het zelfde land dat beider harte trilt.

Afkomstig van de familie Dingelstad

Lezing Rob Dijcks: Ostarbeiterinnen, Russische vrouwen in onze regio

Pierre Verstappen

Op donderdag 26 maart was zaal de Paersjtal tjokvol met belangstellenden om naar Robs verhaal te luisteren. Hij gaf deze presentatie met filmfragmenten op uitnodiging van MHVS en HVMS.

Rob hield deze lezing twee keer eerder in de andere kerkdorpen, maar nu werd het tijd om Offenbeek te bedienen. Dit is immers de plek waar de meeste Russinnen (illegaal) Nederland binnen kwamen.

Zoals bekend stond daarin zijn oma Olga Medwedowa centraal. Maar hij haalde steeds meer wetenswaardigheden boven water van al die andere lotgenoten die in onze regio na de oorlog families gesticht hebben.

Hij beschreef de kunstmatige hongersnood welke het verzet van de Oekraïners richting Rusland moest breken, en de systematische onderdrukking en vernietiging van de koelakken (voorheen welvarende zelfstandige Oekraïense boeren).

Ook kwamen de laakbare afspraken ter sprake, gemaakt tijdens de conferentie van Jalta waarbij Stalin had uitgehouden dat hij zijn gevluchte onderdanen terug kon eisen.

Verder kwamen de huidige politieke ontwikkelingen in de Oekraïne aan de orde.

Applaus klonk op toen het liedje van woordkunstenaar Nol Wassen ten gehore werd gebracht. Nol breide op virtuoze wijze de namen van al die Russische meisjes aan elkaar tot het refrein van zijn liedje: 'Russisch Maedje'.

Veel bezoekers werden die avond door de presentatie geraakt, want het was er een met een lach en een traan.

Het boek dat Rob over dit onderwerp schreef: "Alleen de nachtegaal...." is nog steeds te koop. Zie <http://www.alleendenachtegal.nl/page/alleen-de-nachtegal>

In Memoriam Wiel Meuffels

Vlak voor het ter perse gaan van deze aflevering van Biejeingezeumerd bereikte ons het bericht van het plotseling overlijden op 11 juni van ons mederedactielid Wiel Meuffels. Daags van tevoren leverde hij de proefdruk met zijn correcties nog in. Verkeerde spaties, afkortfouten, een extra komma, enkelvoudig onderwerp bij meervoudige persoonsvorm, hoofdletters: hij streepte ze netjes met rode pen aan en plaatste een kruisje voor de betreffende regel. Als echte taalliefhebber en kenner van de officiële regels was het corrigeren van teksten hem op het lijf geschreven.

Wiel startte in 2000 zijn correctiewerkzaamheden voor de MHVS als redactielid van het Zjwaams Waordebook, daarna het Zjwamer Gezèkdesbook en als laatste de verhalenbundel met Zjwamer Verhaole. Vanaf 2007-1 staat zijn naam ook bij die van de redactieleden van onze periodiek. We zullen zijn vaak stille, beschouwende aanwezigheid, zijn speciale humor en spitsvondigheden missen. En wellicht sluipt er iets vaker een foutje in Biejeingezeumerd.

Redactie Biejeingezeumerd en Redactie Zjwaams Waordebook

In Memoriam Sjra Leppers

Sjra Leppers overleed op 10 juni 2014 op 81-jarige leeftijd. Hij werkte tot aan zijn pensionering in de buitendienst van de gemeente Swalmen.

Sjra had een speciale hobby, hij verzamelde dakpannen van de Swalmer pannenfabrieken. Als er een huis werd afgebroken in ons dorp of van nieuwe dakpannen werd voorzien was Sjra erbij om te kijken of de pannen in Swalmen waren gefabriceerd. Zo had hij pannen van een 50-tal Swalmer pannenfabrikanten verzameld en gedocumenteerd.

Sjra heeft deze collectie aan de MHVS nagelaten, die wij in dank hebben aanvaard. De pannen hebben intussen een plaats gekregen in ons verenigingsgebouw.

Te zijner tijd zal over deze collectie een publikatie volgen in ons blad.

Hulp gevraagd bij inscannen van onze fotocollectie

Momenteel werken we in het kader van ons digitaliseringsproject met een drietal personen aan het inscannen van foto's om deze collectie beter toegankelijk te maken. Daar er genoeg werk ligt, zijn we nog op zoek naar 1 of 2 personen, die onze groep willen versterken. Het inscannen kan op de scanner thuis. Het hoeft dus niet bij de heemkundevereniging. Wel zijn er natuurlijk afspraken hoe een en ander wordt uitgevoerd. Hiertoe ontvangt degene die mee wil helpen een instructie van ons. Pas hierna kan hij/zij aan de slag.

Heb je tijd om hieraan mee te helpen, of wil je meer weten, neem dan contact op met Wiel Luys tel. 077-4743098. Ook kan men op een maandagavond na 20.00 uur eens binnenlopen in het parochiehuis in Reuver.

De werkgroep digitalisering

Schenkeningen aan de MHVS

- Insigne, gekregen van Har Janssen, van de krooncus gevorderden van Jong Nederland.
- R.K. Mis en Vesperboek met uitleg, zeer volledig gebedenboek, Turnhout (België), Henri Proost&Co., Drukkers – Boekbinders Uitgevers, 1930.
- Missaal voor Zon- en Feestdagen, samengesteld door F. van Cauwenberg, rustend priester, Linsen&Derkx, Venlo, 1939.
- Zondag Missaal, oorspronkelijke bewerking door P.J. Windey S.I., uitgever Bavopers-Gottmer Haarlem, 1946; alle gekregen van Mia de Groot-Vallen.
- Diverse vervoersbewijzen (uit de jaren 1979 t/m 1990) van de bus, trein, tram en boot aan ons geschonken door Hein Beurskens.
- Archief Herman Adriaans – Vogelpark Beeckerhof; Archief Harry Adriaans – Jeanne Levels; Vogelpark Beeckerhof; Logboek Sjpaarkas De Vogelaers; Logboek Dartclub A.R.S.–Altijd Raak Swalmen; Fotoalbum met foto's van carnavalsactiviteiten Club van Twintig; schenking van mevrouw Jeanne Adriaans-Levels.
- Archiefmateriaal van M.A.C. Swalmen – Motor- & Autoclub Swalmen; Archiefmateriaal reünies gehouden in Vogelpark Beeckerhof; Fotoalbum met foto's van een reünie; schenking van de heer Ger Leppers.

Jaarprogramma 2015 Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal en Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen

juli-augustus	Zomervakantie (MHVS)
juli-augustus	Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal: vanaf 18 juli t/m 30 augustus is de verenigingsruimte gesloten. Op 31 augustus kan men er weer terecht.
29 augustus	Verre fietstocht door de Nederlandse en Duitse Natura 2000 gebieden
12 september	Presentatie boek over Vogelpark 'Beeckerhof – het verhaal' in de Mert
13 september	Open Monumentendag met als thema: Kunst en Ambacht (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
september	Lezing door Jan Brauer (NIOD) over WOII met het accent op Belfeld (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
september	Weekendexcursie natuurwerkgroep (MHVS)
oktober	Herfstwandeling met IVN De Steilrand (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
oktober	Wandeling Nacht van de Nacht (gezamenlijke activiteit)
oktober	Expositie WO-II in Atrium Swalmen (gezamenlijke activiteit)
november	Lezing door Twan Ernst over ruimtelijke ontwikkelingen in Belfeld (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
eind november	Presentatie jaarboek 34 (2015) geheel over WOII (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
26 december	Kerstwandeling (gezamenlijke activiteit)
En verder... het programma kan nog worden aangepast. Er staan (onder voorbehoud) enkele kleine excursies op het programma. Te zijner tijd komen we hierop terug. Nadere publicaties in 't Zjwaemke en 't Gazetje.	

Wandelingen Swalmdalgidsen en kanotochten. Deze wandelingen en kanotochten worden georganiseerd door Staatsbosbeheer en zijn niet gratis. Nadere publicaties in 't Zjwaemke, 't Gazetje en de Trompetter. Zie ook www.natuurlijkkasselt.nl en voor de wandelingen met de Dorpsgidsen in Beesel, zie www.rondleidinginbeesel.nl.

Jaarprogramma IVN De Steilrand (<http://ivn.nl/afdeling/de-steilrand>)

Meinweg -
Wassenberg

Hemelvaartsdag-fietstocht - 14 mei 2015

Lieëwer zakeluuj oet miene sjoeëltied

Gradus

Wie veur in 1925 in Lieëwe kwame woeëne sjtóng d'r tösse Heldes-Pieër en Aarts-Lei nag zoeëget gèn hoezer. Toen ós hoes waerde gebouwd waerde drek daonao ouch de hoezer van Lot van Augustus, Bergs en Piet Meuse en Piet Apeldoorn gebouwd.

Veurzellef haje 'ne sjtóf- en garewinkel. Piet Apeldoorn waar vieëcastreur maar hae verkoch ouch aolie, vèt, sjoonwieks, carbeleum, dieëmezalf en allerhandse óntsjettingsrómmele en hae verkoch ouch kieës. Daobiej sjproejde d'r ouch nag bieje anger miense de buim in de bóngerde. Den kwaam Aarts-Lei mèt zien tummerwerkplaats. Dao maakde ze nieje buim aan de sjlaagker en nieje sjpeike en reipe aan de raar. Oppe hook wónde toen ouch al Maose-Driekske. Oppe angere hook waar 't kefee van Korste; dao kwaam toen al hieël flot Nelisse-Pier in.

Daonaeve aan de kantje van de Beeselsewaeg maakde Sjeng van de Köster sigare. Woe noe Tonie van Poels nag wónt, loge toen twieë hoezer. In ein van die hoezer wónde Boute-Jack dae sjpeelgoed verkoch. In de Hieërsjtraot waar de boerderiej van Teunisse-Drees. Gauw genóg kwaam dao Lemme-Pieër in. Dao haalde veur mèlk en koesjtróntje veur aan de blome. Get wieër wónde Van Naer. Dao haje ze bieje en kós se honing koupe. Noke van Naer maakde foto's.

Oppe hook aan de Klok verkoch Drees van Teunisse-Pieër (of Drees van Pieër en Ketrien) allerhands poetsgrei, zeip en petrol. In de gaffel van de Hieërsjtraot sjtóng toen nag 't hoes van Geijsses-Hens. Dae maakde ouch sigare. Aan de kantje van de euverwaeg haajs se ieërs 't iezerpaedje en den kwaam 't hoes van Brave Hannes en Pieër van de Matter. Get wieër wónde Niemans; det hoes ligk d'r nag. Biej Niemans verkochte ze 'knoebbe', kaole, sjlam, tórf en brikette. Vrouw Niemans brach die kaole zelf mèt de sjórker rónkje. Mèt de lichreem óm de nek voor die waal mei hóngerd kilo weg.

Naeve Niemans wónde Dorssers-Corneel. Dae verkoch fietse, lempkes, benj en dae plekde dich veur 'n döbbeltje de bandje. Biej ós oppe sjtraot waar ouch de beerhanjel van Pietje Wiers. Dao waerde 't beer oet tónne in fesse gedaon. Naeve Wiers waar de winkel en 't kefee van Sjaekske en Mótter. In dae winkel kós se vanalles koupe, greun zeip oet de pot, kroet, zoeërmoos, hieëring en aolie oet de tón. Veur kochde dao de zjwaegelkes woe veur mèt in de Walsberg ginge vinke.

Oppe hook wónde Sjrijvers-Lei. Dae waar bekker en dae haaj ouch 'nne winkel en 'n kefee. Biej Sjrijvers mósde se ouch zègke as de bös mós sjtoppe. Den sjtoke die de vlag oet, die haje die dao ekstra veur. In 't klein huuske det aan Sjrijvers vas loog wónde Anna van Blomers (vrouw Holtkamp). Die maakde heut.

Aan de angere kantje van Sjrijvers loog ein hoes

van Sjtokse-Sjrake. Dao wónde mei vanalles in, det waar net 'n doeveklep. Aan eine kantj wónde vrouw Hünsjeid mèt Erna van Grauw. Vrouw Hünsjeid goof pianoles. Det haet neet lang gedoerd. Toen kwaam dao Baron van Raders in. Dae waar baas van van Raders en van Drunen. Die haje op de plak taegenuever Wiers 'n paar walse en eine terkaetel sjtaon veur waeg te make. In detzelfde hoes höbbe Toeën van Crins mèt Lena van Lankes nag 'nne greuntewinkel gehad.

Oppe Kesselsewaeg sjtóng achter 't hoes van Sangers-Toeën 't ruikhoes. Dao lete de miense 't sjpek en de sjink ruike asse haje gesjlach.

Oppe Lambertuswaeg waas 't tummerbedrief van Custers. Dao waerde ouch eier ingepak.

Get wieër oppe hook van de Lambertuswaeg en 't Meulepaedje stóng nag 'n groeët wit hoes. Dao wónde de 'Hakkesjits'. Dae ziene zoon Jeu waar kap-

per en Lies waar neijster. Op 't gierke tösse de Zang en woe noe de Parklaan is loge nag 'n paar hoezer. Det hoot 'de greun haspel'. Dao wónde Rothof. Dae maakde sjoon. Aan 't vaer loog kefee 'de Sjans'.

Woe me noe nao de Lommerberge geit, wónde Niemans-Nolles. Dae haaj ouch kefee en voorbedrief. En woe noe de Lommerberge is, haje die van van Dense 'n zandjkoel.

Van 't meiste vinjs se noe nieks mieër truuk. D'r is in die jaore tösse 't iezerpaedje en de braomelebos hieël get gebeur.

Jaomer genóg zien de miense die det nag weite raar aan 't waere en dao huur ich erg genóg ouch has bie.

Dit opgeteikende verhaol (handjgesjreve orizjineel) kump oet 't archief van Arnold Wassen.

Leuk om te bewaren (2) - Een honderd jaar oud bierflesje

Riky Simons-Julicher

"Het lag heel lang geleden gewoon bij ons tussen de struiken. Ik vond het een leuk flesje en heb het sindsdien bewaard", vertelt mevr. Chr. Engelen. En ook dat ze wel eens wil weten waar het vandaan komt. 'Bij ons', dat was indertijd op De Klein Hei in Swalmen. En het flesje is niet zomaar een flesje. Het is een wit, doorzichtig, wat verweerd flesje dat in de hals duidelijk de gaten van een beugel draagt en op de buik de ingegraveerde tekst W.H. Thijssen – Swalmen.

Afkomstig van een Swalmer brouwerij dus. En voer voor geschiedenisliefebbers van onze vereniging.

Dhr. W. Perriëns, samensteller van een bijlage uit 1995 bij carnavalsblad 't Kuulköpke over cafés in Swalmen vroeger en nu, leverde binnen een dag al een aantal gegevens aan over de herkomst van dit flesje. Ze zijn ook terug te vinden op de site van Loe Giesen.

Daar lezen we dat het pand Eind 4, dat tegenwoordig dienst doet als ontspanningsruimte bij de camping, vermoedelijk in 1807 of kort daarvoor is gebouwd, getuige een in 2013 bij een verbouwing gevonden inscriptie in een van de balken, die verwijst naar de trouwdatum van Jan Peecx en Anna Gertru-

dis Heijnen (17 april 1807). Uit een vermelding in het kadaster van 1832 blijkt dat beide echtelieden er dan nog steeds wonen en er tevens een bierbrouwerij hebben. Op kadasterkaarten uit 1843 is te zien dat de latere uitbouw (café) aan de voorzijde nog niet is gerealiseerd. Door vererving komt het pand in bezit van Willem Hubert Thijssen, die in 1909 trouwt met Maria Louisa Philomena Taks uit Wanssum.

In 1913 zijn er maar liefst vier brouwerijen in Swalmen: A.Q.C. Heijnen, P. Hendrickx, H.H. Wuts (de Zwaan) en W.H. Thijssen. In 1917 wordt de bierproductie bij deze laatste gestaakt.

Het flesje van mevr. Engelen is dus ± 100 jaar oud. Reden voor haar om het extra liefdevol terug te zetten in de kast.

Van hot nao haar door 't Zjwaams Waordebook (34)

Harie van Buggenum

Een rubriek vol speelsigheden, serieuze zaken, knipoogjes naar het verleden, kortom over van alles wat volgens Waordebookredaksielid Harie van Buggenum niet of niet volledig aan bod is gekomen. Natuurlijk in 't Zjwaams.

Eine landmaeter is eine miens dae landj mit, en eine **lintjmaeter** mót den eine miens zin dae lintj mit. Det is logies, allein klop dao get neet aan. Landjmaeter is ei beroep en lintjmaeter neet. Det waat nejsters gebroeke wo ze lintjmaeter taenge zègke, gebroeke ze zelje óm lintj te maete. Dae deent veur sjtóf. Eigelik zól dae dus sjtófmaeter módde heite of maotlintj. Hèt det maotlintj, den kóns se dao ouch anger dinger mit maete es sjtóf.

Wen se dich wils **sjtraevele** den kump dao vanalles biej kieke. Det mót óm te beginne aangebaore zin, lere kóns se det neet. Den mós se onnag eine d'rbiej hóbbe dae die eigensjap ouch haet; allein bös se zo oetgesjtraeveld. De bèste sjtraeveleers zin eigewies en köppig. Wils se 't sjtraevele eine tied vólhaje, den moogs se gènne vingerbreid toegaeve, en eine waerse kan det oette kuns. Ouch mót dae oplètte wie d'r get zaet, want es eine vanne twee giftig genóg waert, den heurt 't sjtraevele op en begint de ruzing.

Wen emes pannekook wilt bakke den mót d'r zorge det d'r **besjlaag** krieg. Det kan d'r zich make van zelfriezendbakmael. Wen 't vaerdig is, waert det in ein pan gesjöp en gaar gesjtaok. Besjlaag kan ouch örges op gelag waere. Dao is eine deurwaarder veur neudig. Dae lik besjlaag oppe bezittinge van emes dae zien sjöldj neet kan betale. Hiej kump gei mael aan te pas. Geweunlik nump werk vööl tied in besjlaag. De deurwaarder kan

daobiej achterwaegde gelaote waere. Den kóns se onnag besjlaag hóbbe van iezer. Det lik de sjmeed ónger paerspeut of óm kerrerajer en es get bienao klaor is den krieg det zie besjlaag door de lèste leudjes óngere veut oet te wirke. Lood waert dao zelje biej gebroek en iezer onneet.

De bóf waerde vreuger ouch '**loloor**' genump. Vraemp, want dao waas veur de pasient neet vööl lol aan. Waal kóste angere 'm daomit peste, en door zo same te wirke, haaj de eine de ziekte enne angere de lol. Eine dae meint det ein bófkóntj't loloor den waal aan zien kóntj zal hóbbe, dae vergit zich. Den óntbraeke de ore, en die zin daobiej neet te misse.

Vriejheid guldj es ei kosbaar bezit. Eine vriejgezel is **vriejer** es eine vriejer en eine vriejer is weer vriejer es eine getrouwde. De meeste miense doon aevegood en den onnag mit plezeer aafsjtandj van det kosbaar bezit.

't Vesjilj tösse **sjnurke** en sjnurke is groter den des se zo zóls zègke. Van sjnurke merk degene dae det duit zelf doorgaons nieks, det hèlt allein angere oette sjlaop. Sjnurke

waert gezag taenge det burstelke waat inkel manskaerels óngere naas hóbbe. Dao hóbbe angere gewoentlik gènne las van. Allein de eigeneer zuut d'r raar oet es 'm dao get vermesjel oette soep in is blieve hange.

Avetoe zuus se èns ei vroumes loupe waat óngere **knoet** zit. Kómpassie hoof dao nemmes mit te hóbbe, want zón vrouluuj zin det zelf sjöldj. Wen die eine sjone toesjel haor hóbbe, knuipe ze die op eine houp oppe kop biejein toet eine knoet. Die zitte dao den ónger. Hóbbe ze mer ei tuusjelke haor, den waert 't ei knuutje wo ze ónger zitte, en det heurt zich al get baeter aan.

Oorlogsdagboek

De meeste oorlogsverhalen gaan over het verzet, over onderduiken, evacuatie enz. Over hoe 'gewone' mensen de oorlog beleefden vinden we maar weinig. Daarom hier de letterlijke tekst van een teruggevonden dagboek van een achttienjarige Swalmense uit 1940.

Zaterdag 12 Oct.

Grootje en Grootvader zijn naar Weert. Vanavond door devloer van 't huske getrapt.

Zondag 13 Oct.

't Is zoo vreemd dat Grootje met Grootvader niet hier zijn.

Maandag 14 Oct.

Grootje en Grootvader weer terug. Wiel 't huske leeggeschept.

Dinsdag 15 Oct. 1940

Vanmorgen om schoenbonnen geweest. Van kwart voor negen tot elf uur moeten wachten en ook nog haast te pletter gedrukt. Prachtig weer geweest vandaag. Vanavond volle maanlicht en Engelsche vliegers in de lucht. We hebben 'n W.C. van stroo.

Woensdag 16 Oct.

Vandaag Wiel en ik 300 kg rogge naar de molen gebracht met de hondenkar van tante Nel. Pap en Piet met de lamp aan 't huske aan 't werken. De laatste helft van Oct. heeft 't hard gevoren.

Met de hondenkar

Zondag 24 Oct.

Vandaag feest van Christus Koning. Vanmorgen algemene H. Communie van de gehele jeugd. Vanmiddag Plechtig Lof met feestpreek waarna de hele jeugd trouw beloofde aan Christus Koning.

Vrijdag 1 Nov. Allerheiligen

Vandaag was 't mooi weer. Vanmiddag met Grootje, Grootvader, Jantje, Leo en ik naar het kerkhof geweest. Vanmiddag kwam Gertrud van Vallen vragen of ik hun kwam helpen met poetsen omdat Cato ziek is.

Zaterdag 2 Nov. Allerzielen.

Vandaag niets meldenswaardigs gebeurd.

Maandag 4 Nov.

Vandaag verschrikkelijk geregend. Vanmiddag naar Vallen geweest de was koken.

Dinsdag 5 Nov.

Bij Vallen gewassen.

Donderdag 7 Nov.

Met Jantje de haar laten knippen.

Vrijdag 8 Nov.

Bij Vallen gepoetst.

Zaterdag 9 Nov.

Bij Grootje in de slaapkamer het kacheltje gezet.

Zaterdag 10 Nov.

Vanmorgen met Jantje naar St. Nicolaasuitstalling gaan kijken. Vanmiddag Volksdansen gehad o.l.v. J. Cals. Vanavond Nelly en ik naar 't toneel van de Jonge Werkman geweest.

Maandag 11 Nov.

Vandaag gewassen met verschrikkelijk slechte zeepsop.

Dinsdag 12 Nov.

Vannacht de hele nacht flink geregend, de hele dag geregend en gewaaid, weten geen raad met de was.

Woensdag 13 Nov.

Vanmorgen naar 't distributiekantoor geweest om bloemkaarten. Alle winkels af geweest om zwart en bruin garen. Nergens hadden ze 't meer.

Vanmiddag naar de boerenleenbank geweest om geld voor 't koren.

Vanavond stroop gemaakt van suikerbieten. De hele wasketel vol gesneden en toen van half vier tot half acht gekookt. Daarna geperst met de hele familie.

Om half acht kwamen al Engelse vliegers.

Om acht uur kwam de stroop weer op 't fornuis en heeft gekookt tot 12 uur.

Donderdag 14 Nov.

Verschrikkelijke storm geweest van 3 uur v.m. tot 9 uur v.m. Pap en Piet konden niet gaan werken. De hele weg was versperd met omgewaaide bomen. Er was geen huis waar geen pannen van af waren. Bij Poels 3000 pannen. Grote dennenbossen waar geen boom was blijven staan. In Weert was de toren van de Kerk gerukt.

De hele middag gemalen.

Vrijdag 15 Nov.

De hele dag misselijk geweest.

Zaterdag 16 Nov.

Vanmorgen brood en 'n rozijnenmik gebakken.

Zondag 17 Nov.

Regenachtige dag geweest.

Maandag 18 Nov.

Vanmorgen gewassen.

Vanmiddag naar de kerkhof gaan kijken of de crysanten nog goed waren, maar ze waren tot aan de grond door de wind afgerukt.

Dinsdag 19 Nov.

Vandaag bij Beek gewassen.

Woensdag 20 Nov.

Vandaag voor 't eerst bonen uit de ton gehad.

Vanmorgen identiteitsbewijs gehaald voor Piet.

Vanmiddag met Jantje St. Nicolaaspeelgoed gaan bestellen bij Thomassen.

Donderdag 21 Nov.

Vanmiddag met Nelly St. Nicolaasinkopen gedaan.

Vrijdag 22 Nov.

Vanmiddag met Jantje naar Jentjes geweest.

Zaterdag 23 Nov.

Lena van Winkelmolen naar de arbeidsbeurs geweest Ze kan Maandag met Nelly naar Waldniel gaan.

Zondag 24 Nov.

Vandaag heeft 't weer de hele dag geregend.

Maandag 25 Nov.

Lena van Winkelmolen voor 't eerst mee naar de fabriek. 't Is haar gelijk goed meegevallen.

Dinsdag 26 Nov.

Vanavond opeens opgeschrikt door een verschrikkelijke slag. Engelsche vliegers hadden boven Roermond 4 bommen tegelijk uitgeworpen, allemaal in de buurt van de kazerne en geen enkele geraakt. 2 lichtkogels hingen boven de stad en de luchtalarm-sirene kan men hier horen, allemaal erg akelig. De hele nacht hebben ze gevlogen.

Woensdag 27 Nov.

Vanmorgen om kwart na zeven waren de Engelse vliegers nog hier. Weer bommen gevallen in de buurt van Roermond en in Linne. Vanavond waren ze ook al weer voor half acht hier bij Venlo. Weer bommen uitgeworpen in Waldniel. Tot 10 over 12 in de kelder gezeten.

Leo zegt tegen Grootvader vadele.

Voor de schuilkelder

Vrijdag 29 Nov.

Vandaag geen spek kunnen krijgen.

Lena van Winkelmolen heeft al heimwee.

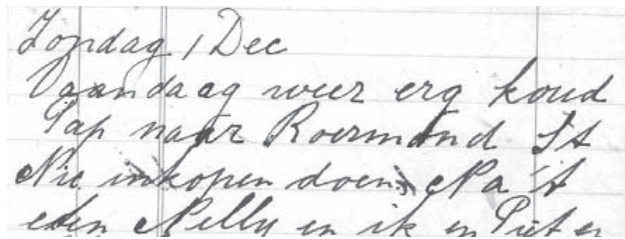
Weer Engelschen.

Zaterdag 30 Nov.

Lena van Winkelmolen is niet mee naar de fabriek vanwege hoofdpijn.
 Geen Engelschen vanavond.
 Vanmorgen met Mam naar Roermond geweest. Alles was verschrikkelijk duur en 't heeft de hele dag gevroren.

Zondag 1 Dec.

Vandaag weer erg koud.
 Pap naar Roermond St. Nic. Inkopen doen. Na 't eten Nelly en ik en Piet en Wiel pakjes gemaakt.

Maandag 2 Dec.

Vandaag weer venijnig koud.
 Vanmorgen met de fiets naar Roermond geweest. 'n Nieuwe lamp meegebracht die direct kapot ging.
 Lena van W. weer mee naar de fabriek.

Dinsdag 3 Dec.

Vanmiddag heeft Mam Sinterklaaspakjes gemaakt.

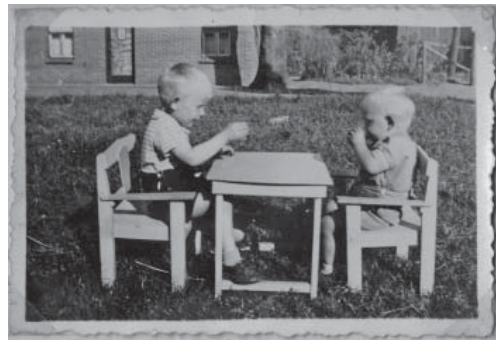
Woensdag 4 Dec.

Weer pakjes gemaakt.

Donderdag 5 Dec.

'n Bijzondere dag.
 Vanmiddag kwam Rosi de Sinterklaas brengen voor Grootje en Grootvader.
 Nelly en ik naar Heyman geweest om speculaas en mikkeman.
 Vanmiddag Grootje en ik gaan biechten. Daarna bij Custers aan geweest wat bestellen voor Rosi, en naar Huisman geweest om nog 'n prentenboek en 'n kaart geschreven naar Nel in Heel dat we a.s. Woensdag komen.
 Toen we thuis kwamen nog van alles ingepakt.
 Na 't eten toen Pap en Piet thuis waren kwam Sinterklaas. Nelly en Wiel gingen met Jantje en Leo weg. Toen zette Sinterklaas alles midden in de kamer: 'n tafeltje, 2 stoeltjes, 'n grote mikkeman, 'n kiepwagen, paard en kar, 'n bord met telraam, 'n mondharmonica, poppen, 'n orgeltje en nog veel meer. Toen mochten ze binnenkomen, wat waren ze

blij, ze wisten niet wat ze 't eerst zouden krijgen. Daarna kregen wij de pakjes. Allemaal hebben we evenveel en zijn allen goed content. Dat hebben we voor een groot deel aan Duitschland te danken.

Zomer 1941: spelen met het tafeltje en de stoeltjes van Sinterklaas

Vrijdag 6 Dec.

Vanmorgen vreselijk weer. Nelly kwam om half 8 weer thuis omdat de bus niet was gekomen. Om kwart voor acht was er 'n hevig onweer.
 Op de Kapellerlaan was 'n bus met meisjes die naar Duitschland gingen werken onder 'n trein gekomen. 2 meisjes gedood, een uit Wessem en een uit Heythuisen en drie uit Roermond gewond. De kinderen van Oom Lei kwamen bij Grootje de Sinterklaas halen.

Zaterdag 7 Dec.

Vanmorgen met Grootje naar kerk geweest, 't was een lelijke koude wind. Na de H. Mis kwam Mevrouw Noten ons tegen. Bij Nelly was 'n dochttertje geboren, ze was zo blij.
 Vanavond werden we weer opgeschrikt door bommen. Ze zijn in de buurt van Elmpst gevallen.

Zondag 8 Dec.

Feest van O.L.V. Onbevleete Ontvangenis. Om kwart voor acht 'n aparte H. Mis voor de Congregatie.
 Grootje met Grootvader zijn vandaag bij Tant Trui blijven eten.
 Vanmiddag opdracht van nieuwe leden van de Congregatie.
 Vanavond weer erg geschrokken van een partij bommen.

Maandag 9 Dec.

De bommen zijn op de Reuver aan 't station, aan de kerk en aan de school gevallen.
 Vanavond om 10 uur kwam Ome Wulm uit Neer nog. Slijpen Toon bracht hem, hij kon de weg niet vinden.

De bever in Beesel

Jan Geerlings

In de Huilbeek nabij kasteel Nieuwenbroeck in Beesel is de laatste maanden door meerdere mensen al verschillende keren een beveresignaleerd. Ruim een jaar geleden is het dier hier voor de eerst waargenomen toen het voor een wandelaar vluchtte en de kasteelgracht in dook. In de beek langs de kasteelgracht heeft het dier pogingen gedaan om een dam op te werpen, net voorbij de plaats waar er een verbindingsbuis is tussen de beek en de kasteelgracht. Dat leek hem blijkbaar de beste plek voor een dam. Maar precies daar laten ook veel hondenbezitters 's morgens en 's avonds hun hond uit en juist deze mensen hebben de bever vaak bezig gezien. Sommigen hebben geprobeerd om hem te fotograferen bij zijn werkzaamheden. Maar de bever vindt het niet zo prettig als hij bij zijn werk op de 'vingers' wordt gekeken en gaat er dan snel vandoor.

In het verleden werden bevers bejaagd voor pels en vlees en omstreeks 1900 was het dier bijna geheel uit Europa verdwenen. In 1826 werd het laatste exemplaar in Nederland gedood. Gelukkig waren er in Europa nog enkele populaties overgebleven. Door beschermende maatregelen en verplaatsingen is de bever nu weer in veel landen teruggekeerd. Na herintroductie in 1988 zijn de dieren begonnen aan een opmars in Nederland. Er zijn ook bevers via de Roer en de Maas Limburg binnengekomen en van daaruit hebben ze de zijrivieren van de Maas bevolkt.

Langs de Swalm is hun aanwezigheid duidelijk te zien, talloze bomen zijn er door deze dieren geveld. Het was daarom slechts een kwestie van tijd alvorens de bever zijn opwachting in Beesel zou maken. Potentiële bevergebieden worden vroeg of laat gekoloniseerd. Deze bever heeft waarschijnlijk vanuit de Swalm via de Teutebeek en het Beesels Broek de Huilbeek bereikt. Als je vanuit de Maas de beek volgt dan zie je geen knaagsporen van bevers tot voorbij het kasteel. Stroomopwaarts tot aan het beginpunt van de Huilbeek nabij de verharde weg (Eikenbroeklaan) bij het Beesels Broek zijn op meerdere plaatsen beverknaagsporen aan bomen te zien.

In Nederland neemt hun aantal snel toe omdat het dier hier geen natuurlijke vijanden heeft. De grote vijand van de bever is de wolf en die is inmiddels ook al in Nederland gearriveerd. De laatste maaltijd van de dode wolf, die in 2013 in de Noordoostpolder is gevonden was een bever. Alleen was deze wolf hier niet naar toe komen lopen, hij was in Oost-Europa geschoten en voor de grap in Luttelgeest neergelegd. Bevers en wolven zijn in Europa beschermde diersoorten en horen van oudsher in Nederland thuis.

De beverdam in aanbouw in de Huilbeek in Beesel

Uit de oude doos

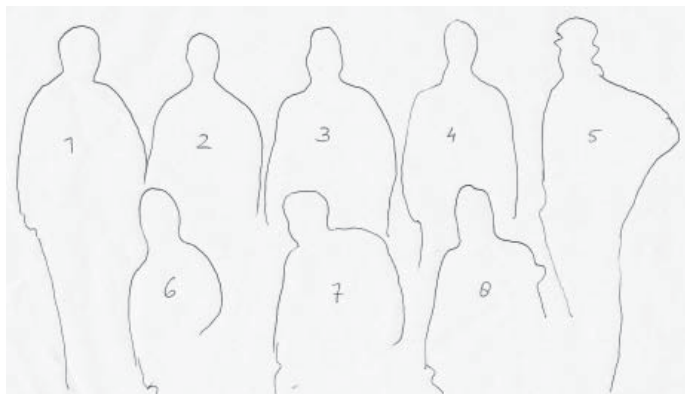
De zoektocht naar wie op de foto van de Gouden Bruiloft Leppers-Winckens uit 1925 staan (gepubliceerd in 2014-3) heeft een nieuwe vraag opgeleverd.

Bijgaande foto toont voor het merendeel Swalmenaren die samen in Militaire Dienst zijn geweest tijdens de Eerste Wereldoorlog? Wie weet wie er op de foto staan?

Op de achterzijde staan de volgende namen vermeld:

- * Baer Hendriks
- * Piet van Julicher
- * Piet Leppers (links beneden, 6)
- * Drikske van de Bekker
- * Sef Ramakers (mogelijk rechts beneden, 8)

Uw antwoord zien wij met belangstelling tegemoet. Alvast hartelijk dank voor de moeite.

Kroniek van Swalmen, januari, februari en maart 2015

Johanna Cox-Geraedts, Els Schreurs en Riky Simons-Julicher

Januari

4. Mevrouw Truda Fransen-Linssen op St. Jan Baptist viert haar 100ste verjaardag.

10. Paul Schobben is de eerste prins in het nieuwe carnavalsseizoen. Hij is de 66e prins van de Boukoulse Kwekkerte en regeert met de spreuk: 'Neet es Kuulköpke gebaore, toch eine Kwekkert gewaore'.

17. Ook de Fobmötse hebben een nieuwe prins: Erik Peeters (27). Hij heeft als lijfspreuk: 'Lever aan de tap den op 't lab'.

18. Youri Schuman (30) wordt tot 63e prins van de Hopsjlokkers in Swalmen uitgeroepen. Hij regeert onder het motto 'Good verbónje'.

20. Vandaag wordt bekend dat supermarkten Jan Linders in het pand van de huidige Albert Heijn aan het St. Jansplein een nieuwe supermarkt gaat openen. Het echtpaar Zimmerman stopt na 15 jaar met dit Albert Heijnfiliaal.

30. Roermond, dus ook Swalmen, heeft een nieuwe burgemeester. Rianne Donders-de Leest is meteen ook de eerste vrouw in deze positie in de geschiedenis van de gemeente.

30. Swalmens oudste inwoner, mevrouw Tina Smeets-Spee overlijdt op 103-jarige leeftijd. De laatste 25 jaar woonde zij in verzorgingshuis St. Jan Baptist, daarvoor in St. Odiliënberg en Posterholt.

31. Tenslotte komt vandaag de nieuwe Vader Aar uit het keldersgat tevoorschijn: Thomas

Poels (24), waarmee het vorstelijk gezelschap weer compleet is.

Februari

16. Carnavalsmaandag. Swalmen toont zich indachtig het motto dit jaar 'Good verbónje'. De eenzelgänger met 'Dae kump mich drie daag neet oet de kooj' krijgt van de jury de meeste punten en verdient daarmee de Har Cox wisseltrofee.

16. De jaarlijkse Nepomukonderscheiding wordt vandaag door vorst Hoppius VI, Ferd Geerlings, uitgereikt aan Thijs en Wilma op den Camp voor hun bijdrage aan het sociale en culturele leven in Swalmen.

16. Deze week start de firma Reggefiber met het aanleggen van glasvezel in de Swalmer wijken.

26. BC Broekhin heeft plannen om de oude greswarenfabriek in de Offenbeekse wijk Oppe Brik in augustus 2016 met vijfhonderd leerlingen te betrekken. Voor de noodzakelijke verbouwing moet de Beeselse gemeenteraad nog haar toestemming geven.

27. Het voormalig Rabobankkantoor krijgt een nieuwe bestemming. Het is voor een periode van twee jaar verhuurd aan de Stichting GO (GroeiOnderne-

mers), waar stagiaires en (jong) werkzoekenden ervaring kunnen opdoen.

27. Pierre en Annie Becks-Smets van Koningshof vieren hun gouden huwelijksjubileum.

Maart

1. Bij gelegenheid van de zeventigste verjaardag van de bevrijding wordt door wethouder Frans Schreurs en leerlingen van de Lambertusschool een krans gelegd bij het oorlogsmonument op het kerkhof aan de Bosstraat.

Nieuwe wandel- en fietsroutes in het Maas- en Swalmdal

Wiel Luys

Steeds meer Nederlanders trekken de natuur in om te wandelen en te fietsen. Daarbij heb je twee groepen. De eerste groep wandelt of fietst uitsluitend op basis van bewegwijzerde routes of aan de hand van een routebeschrijving. De tweede groep gaat op pad met een route app. Doordat steeds meer mensen beschikken over een smartphone groeit die groep explosief. Om die laatste categorie op een andere manier kennis te laten maken met onze mooie natuur en cultuur is in samenwerking met de gemeente Brüggen en de gemeente Beesel eind 2011 een grensoverschrijdend project 'Over de grens' opgezet. Het project is voor de helft gefinancierd door de gemeente Beesel en de gemeente Brüggen. De andere helft heeft de Euregio voor haar rekening genomen.

De voorwaarden die we stelden aan de route-apps waren: gebruiksvriendelijkheid, vrijheid tijdens het wandelen en fietsen, geen internetverbinding en dus geen telefoonkosten, een parkeerplaats en horeca op de route en de mogelijkheid om informatie over interessante punten, foto's en filmpjes in de route op te nemen. Uiteindelijk zijn we uitgekomen bij het bedrijf AbelLife. Deze heeft inmiddels meer dan 365 route-apps gemaakt, goed voor 10.000 kilometer aan wandel- en fietsplezier in Nederland. Voor het Duitse deel was Uwe Pohling van de Tourist-Information in Brüg-

gen verantwoordelijk, voor het Nederlandse deel ondergetekende. Uiteindelijk zijn er 8 tweetalige routes uitgekomen:

1. Maasveldroute (Reuver-Groots en meeslepend; wandelroute van 7 km)

Een route door de Berken en het Maasveld in Reuver; een gebied met stuifduinen en het mooie rivierdal van de Maas.

2. Route van verdediging (Reuver-Legergroene grens; fietsroute van 34 km)

Een route die vanuit Reuver over het voormalige munitiedepot in het Brachter Wald naar Brüggenvoert, en vervolgens door het Diergardtscher Wald weer terug naar Reuver.

3. Cultuurhistorische route Beesel (Reuver-Op een kanonschot van de Maas; fietsroute 31 km)

De route start op een strategisch punt aan de Maas in Reuver dat vroeger goed bewaakt moest worden. En dus werd er een schans aangelegd. Via een oude handelsweg en een voormalig drielandenpunt op de grens met Swalmen gaat de route naar Beesel en weer terug.

4. Huurvaarderspad (Beesel-Huurvaarderspad; wandelroute 5 km)

Een route die deels over het pad voert waarover huurvaarders of houtvlotterders terug gingen naar Roermond na hun gedane werk op de Maas. Verder komt men langs windmolen de Grauwe Beer en de Solberg in Beesel. Deze routeapp is vooral op families met kinderen gericht. De route is ook te verkrijgen als losse wandelfolder. Deze volgt in grote lijnen dezelfde route.

5. Drielandenroute (Swalmen-Slingerend langs de Swalm; wandelroute 11 km)

Een wandelroute door het prachtige en afwisselende natuurgebied van het Diergardtscher Wald -Elmpter Bruch en het Groenewoud in Swalmen.

6. Cultuurhistorische route Brügg (Brügg-Middeleeuws tintje; fietsroute 36 km)

De route start in Brügg en gaat vervolgens via het Elmpter Bruch, de Prinsendijk naar de Witte Steen in Reuver en vervolgens weer terug naar Brügg.

7. Kastelenroute (Reuver-Ridders toen en nu; fietsroute 51 km)

Een route langs de mooie kastelen van Kessel, Beesel, Swalmen, Elmpt, Dilborn en Brügg.

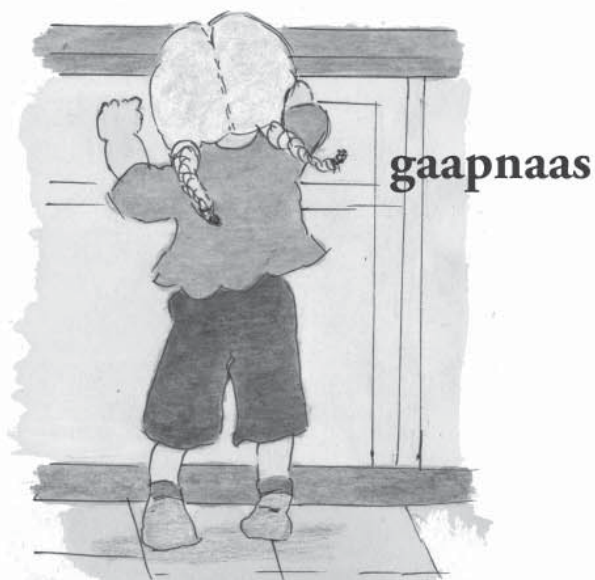
8. Stadswandeling Brügg – Born (Brügg-Kuieren in Brügg; wandelroute 6 km)

Een mini tour door het oude burchtstadsje Brügg met een middeleeuws kasteel, het dal van de Swalm en de omgeving van Born met een meertje dat zijn oorsprong kent in de tijd van het turfsteken.

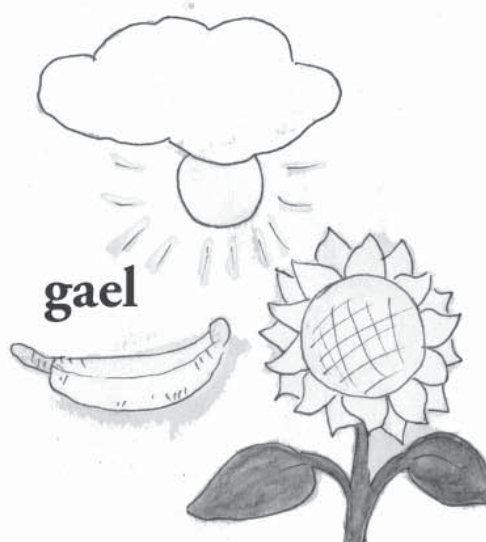
De routes zijn te downloaden als pakket (€ 3,99) in zowel de Play-store als de App-store. Ook zijn de routes verkrijgbaar met een vouchercode bij de VVV of in de webwinkel van AbellLife (zie website beneden). Hier eveneens informatie om gratis routes uit te proberen. De app navigeert gebruiksvriendelijk. Je hoeft niet voortdurend op je smartphone te tunen. Één blik op de smartphone is voldoende om te zien waar je bent en wat je moet doen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een zeer gedetailleerde topografische kaart. Een geluidssignaal waarschuwt voor een routewijziging of een interessant punt waarbij je informatie krijgt door middel van tekst, foto's of filmpjes. Voor de fiets is het handig een waterdichte houder aan te schaffen waar je de smartphone in kunt doen en kunt bedienen. Deze zet je met één klik op het stuur. Wel is het belangrijk om bluetooth en wifi uit te zetten. Die heb je toch niet nodig. Dan gaat de accu zeker zo'n 5-7 uur mee. De app maakt alleen maar gebruik van GPS en niet van het 3G- of 4G-netwerk. Dit houdt in dat je geen mobiel internet nodig hebt. Mijn ervaringen zijn bijzonder positief. Kortom een mooie aanvulling om op een moderne manier mensen bewust te maken van ons prachtige landschap met haar natuur en cultuur.

Voor meer info zie: <http://www.abellife.nl/nl/product/Limburg/Fietsen-in-Limburg/Midden-Limburg-en-Brueggen-in-Duitsland>.

Gaby is 'n gaapnaas,
wilt alles kenne zien.
Soms mó't op 't huukske
mer meestal op zien teen.

Gael is de kleur van 'n benaan
en ouch van 'n zónnebloom,
gael is ouch de zón
die achter 'n wolk oetkwo...

Mien eerste Zjwaams - 6

Leny Geraedts - Simons

Riky Simons - Julicher

1, 2, 3, 4, 5, 6 guutse
zitte inne haof biejein
en det zin allemaol breurkes
en zösterkes vanein

Kiek oet, kleine Fred
want 't ies is gled,
dalik lits se oet
en liks se op dien sjnoet.

Midzomer

Hans Simons

De belangrijkste christelijke feesten, Kerstmis en Pasen, blijken gevierd te worden rond een zonnwende of een equinox (wanneer de zon recht boven de evenaar staat, dag en nacht zijn dan op de hele aarde precies even lang). De zon heeft altijd een grote rol gespeeld voor de mensen, het leven is er van afhankelijk. Dus die werd goed in de gaten gehouden. Rond de scharniermomenten ontstonden mythen en sagen, gebruiken en feesten. De zin en betekenis hiervan is in onze 'maak'-maatschappij grotendeels verloren gegaan. Of het zo goed is dat we verder van de natuur af zijn komen te staan?

Een bekend verhaal is "A Midsummer Night's Dream" van Shakespeare. Elfen, feeën en kabouters, het 'kleine volkje', kunnen gemakkelijker gezien worden in de kortste nacht, de midzomernacht. Een van de nachten dat de sluier tussen de verschillende werelden heel dun is. Ben voorzichtig als je door de bossen wandelt, want als je het elfenland in struikelt, staat de tijd voor je stil en ben je verloren voor de rest van de grote wereld!

Mythen beschrijven gebeurtenissen rond het hoogtepunt van de zon en de toenemende duisternis die dan begint. Een van de bekendste verhalen uit de Noordse mythologie gaat over de strijd tussen de god van het wassende jaar, de Eikkoning en de god van het afnemende jaar, de Hulstkoning. De hulstkoning wint, hij mag regeren tot Yule, midwinter. Dan moet hij weer plaats maken voor het wedergeboren kind van het licht, de jonge Eikkoning. Het verhaal van goden die elkaar doden is een krachtig beeld. De verslagene is niet letterlijk dood, het is een verschuiving in de balans van kracht. De Eikkoning is niet echt weg, hij wacht het moment af dat hij weer kan terugkeren. De dood is niet slecht of kwaadaardig, het is een noodzakelijke transformatie naar een andere vorm. Donker en licht zijn in werkelijkheid twee aspecten van één god.

Deze oude mythes gaan in feite over de oneindi-

ge levenscyclus, dood en opnieuw leven, verhalen die we ook in de heilige boeken van de grote godsdiensten terugvinden. Ze gaan over de cyclus van geboorte, groeien, het hoogtepunt, afnemen en de dood die weer leidt tot wedergeboorte, waarmee de cyclus weer opnieuw begint. Omstreeks midzomer is de aarde op zijn vruchtbaarst, en breekt de tijd van de oogst aan.

Hoe belangrijk deze momenten waren, zien we ook aan de 'astrologische centra' die mensen, - voor ons vaak onverklaarbaar hoe ze deze klaar hebben gekregen -, al heel vroeger gebouwd hebben. De beroemde stenencirkel Stonehenge is een van de bekendste. De steenblokken zijn zo opgesteld dat de opkomst en ondergang van de zon en de maan op belangrijke momenten als midwinter en midzomer heel precies worden aangegeven. Het verloop van de zon, de maan en de grote sterren kon worden gevolgd en verduisteringen worden voorspeld. Ook inheemse volkeren in Amerika bouwden Medicijnwielen (steencirkels), precies in overeenstem-

Keltische stenencirkel in de omgeving van Davos in Zwitserland

ming met het reizen van de zon tijdens de zomerzonnewende. Ook zij vonden blijkbaar het seizoen van de vruchtbaarheid belangrijk.

Na de bekering tot het Christendom is er, net als bij veel andere feesten een 'nieuwe' betekenis aan het midzomerfeest gegeven. Het werd omgedoopt naar het feest van Johannes de Doper (24 juni). Volgens de Juliaanse kalender die tot 1700 werd gebruikt, was 24 juni de langste dag. Bij de invoering van de Gregoriaanse kalender verschoof de langste dag naar 21 juni, maar het feest van Sint Jan bleef op 24 juni. Zijn feest werd het feest van de triomf, het feest van de voorloper van Jezus. De zomerzonnewende werd een aankondiging van de geboorte van Jezus, de geboorte die we vieren met de winterzonnewende, het begin van het nieuwe leven. Sint-Jansvuren werden ontstoken, vaak met negenderlei hout, een bundel aanmaakhout van negen verschillende houtsoorten. De as van het vuur maakt het land extra vruchtbaar.

Ook werden er Sint-Jansboeketten en bloemkransen gemaakt van negen bloemsoorten: natuurlijk Sint-Janskruid, verder wederik, muurpeper, huislook, hemelsleutel, kruiskruid, bijvoet, sering en margriet. Deze werden opgehangen om ziekte en ander onheil af te wenden. Kijk je door een Sint-Janskrans naar

Sint-Janskruid

een Sint-Jansvuur, dan worden oogziekten genezen of voorkomen.

Zo zien we dat ook de oude natuurgerelateerde feesten en gebruiken rond de midzomer door het Christendom zijn overgenomen. Natuurverbondenheid was moeilijk uit te roeien. Jammer dat onze maatschappij steeds verder van de natuur afstaat en dat daardoor oude gebruiken wel blijven bestaan maar steeds minder betekenis hebben.

De vogelverschrikker.

Vroeger werd de godin van het oude graan (het stro) en jonge graan vertegenwoordigd door een mens, die geofferd werd. Afhankelijk van de cultuur was dit een vrouw of een man. Een overblijfsel van dit ritueel is de vogelverschrikker: een stropop op ware grootte die rond een vaak kruisvormige houten paal wordt opgehangen en boven het veld uitkomt. Dit om hongerige vogels af te schrikken en om toe te zien op een vruchtbare oogst.

Een andere verklaring voor de vogelverschrikker is de volgende; de Romeinse god Priapus was een god van vruchtbaarheid en bescherming van het gewas. Beeldjes van

deze god werden op het land gezet om de oogst te beschermen en goed te laten groeien. De vogelverschrikker zou een overblijfsel van dit gebruik zijn.

Stropoppen werden ook wel gezien als een verpersoonlijking van alles wat oud is en dat vervangen wordt door het nieuwe. In dit geval was dat de nieuwe oogst. Daarom werd met Midzomer vaak een stropop gemaakt van stro van de vorige oogst. Daarmee liep men rond de akkers om een goede oogst af te dwingen. Tijdens het oogstfeest dat later volgde werd deze pop meestal verbrand.

Een 'moderne' stropop

De Berk

Ab Strijker

Berkenbomen zijn altijd te herkennen aan de mooie zilverwitte stam, die in ringvormige stroken loslaat die er dan uitzien als papier. De bloeiwijze van de berk, met de mooie hangende mannelijke katjes in het voorjaar, is kenmerkend. Bekend zijn de treurberken die er, vooral op oudere leeftijd, vaak prachtig uitzien. In de buurt van berkenbomen tref je vaak de vliegenzwam aan, een paddenstoel

die in symbiose met de berk leeft, dat wil zeggen dat beide er voordeel van hebben. Je ziet berken vaak aangetast door de berken-

zwam, ook wel berkendoder genoemd, een zwam die alleen op berkenbomen voorkomt. De Latijnse naam voor berk is *Betula*. *Betula* stamt van het Keltische *Betu* wat slaan betekent; mogelijk werden van de dunne berkentwijgen zweepen gemaakt waarmee iemand werd geslagen.

Berkenhout

Berkenhout is herkenbaar aan de lichte, bijna witte kleur van het hout. Het heeft geen kernhout en men noemt het dan ook wel een spinhoutboom. Het hout is hard, taai en enigszins glanzend. Vooral het prachtige witte berken is afkomstig uit Finland. Berkenhout wordt heel veel gebruikt voor triplex en multiplex en vooral het door-en-door berkenmultiplex is één van de betere kwaliteiten in zijn soort, jammer genoeg alleen geschikt voor binnenwerk.

Gebruik van berkenproducten

Door een gaatje in de levende berkenbast te maken kan men in het voorjaar het suikerrijke berkensap aftappen en laten gisten tot berkenwijn. Volgens een Russisch gezegde geeft de berk vier dingen: de berk geeft licht aan de wereld, smoort het geluid, bestrijdt ziekten en maakt schoon. Men bedoelt hiermee: berkenhout brandt met een heldere vlam, berkenteer smeert knarsende wagenwielen, het sap is een geneesmiddel en berkentwijgen worden gebruikt om de huid te schrobben in de sauna. Ook werden en worden van berkentwijgen bezems gemaakt, vooral door boeren gebruikt om de stal aan te vegen. Bekend is ook het berkenhaarwater als middel tegen kaalhoofdigheid.

Symboliek en mythen

De berk wordt door dichters wel 'de vrouwe van het woud' genoemd of 'de witte vrouw met de groene sluier' uitbeeldend de fijnheid en bekoorlijkheid van de berkenbomen. In het volksgeloof heeft de berk alles te maken met slaap, gezondheid en vruchtbaarheid. 'Berkentwijgen breken geen ribben', zei men vroeger tegen kwajongens die te maken hadden gehad met de roede. De Germanen noemden de berk de 'boom der wijsheid' en kenden magische en geneeskrachtige eigenschappen toe aan haar twijgen, sap en bladeren. Berkensap was schoonheid- en krachtbrengende drank. De Keltische druiden gebruikten berkentwijgen bij inwijdingsrituelen. In het runenschrift is de rune 'B' afkomstig van de berk. De Grieken en Romeinen kenden geen mythen over de berk omdat de berk alleen in Noord-Europa voorkomt.

Sagen, sprookjes en volksge- loof

Bonifatius noemde de berk een duivelse boom omdat hij de verering van de berk wilde bestrijden. Mensen die Christen waren geworden, vertelden toen allerlei verhalen om de berk in een kwaad daglicht te stellen. Zo werd verteld dat Jezus met een berkentwijn werd geslagen en dat de berk daarom haar takken liet hangen en op die manier een treurberk was geworden. De berk is geliefd bij heksen en 'witte wievn'. De naam 'heksen-bezem' een schimmelvergroeiing die vaak in berken voorkomt, houdt hier zeker verband mee. Als een jongen een meisje een berkenkrans gaf was dat een teken van liefde. Als het meisje de krans aannam, was de liefde wederzijds. Gedroogde berkenbladeren werden in de wieg van een verzwakte baby gelegd. Men dacht zo de kracht in de baby terug te brengen. Berkensap zou de vruchtbaarheid verhogen en een goed medicijn tegen huid-aandoeningen zijn.

Kalender en landbouw

In Finland noemt men de maand waarin het sap van de berk opstijgt de 'berkenmaand'. De meiboom, een berk, werd uit het bos gehaald en midden in het dorp geplaatst ter verwelkoming en viering van

de lente. In Duitsland plaatste een aanbieder de nacht vóór Pinksteren een statige meiboom (berkenboom) voor het huis van zijn bewonderde schone. Rupsen kon men van de kool verjagen door met een berkentwijn driemaal rond de tuin te lopen en dan te zeggen: "rupsen, gaat heen, de maan gaat weg en de zon komt op".

De berk: een boom om de volgende keer met extra aandacht te bekijken en ervan te genieten.

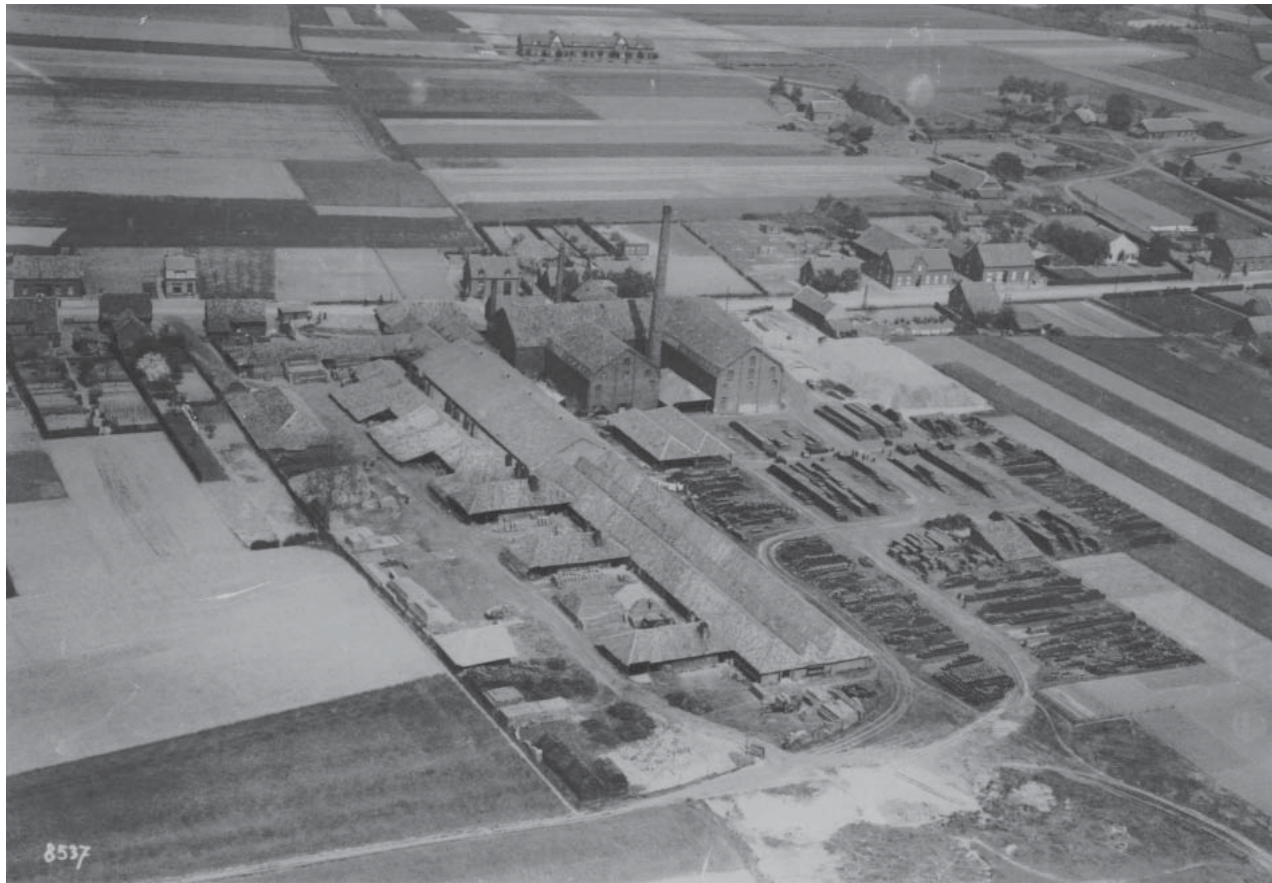

Berkenbezems

Zo was het (5)

Op tentoonstellingen van onze verenigingen zien we het regelmatig: mensen staan heerlijk te genieten bij oude foto's en kaarten van hun geboortedorp. Ook de gesprekken, die daarbij gevoerd worden, zijn hartverwarmend. In onze archieven zit behoorlijk wat fotomateriaal dat we in deze nieuwe rubriek aan de lezers willen tonen.

Luchtfoto uit 1925: Offenbeek met aan de Keulseweg de Kleifabriek Teeuwen

Een kunstenaarsfamilie uit Swalmen

Els Janssen-van Avesaath, met dank aan de heer André van Noort uit Warmond

In het archief van de Milieu- en Heemkunde-vereniging Swalmen hebben wij een collectie van meer dan 10.000 bidprentjes. Een zeer waardevolle bron voor mensen die zich bezig houden met stamboomonderzoek. Niet alleen de achterkant is belangrijk, ook de voorkant vertelt ons iets over de symboliek van de dood, en de ontwikkeling van de voorstellingen op de prentjes in de loop der jaren. Ook hiervan hebben wij een aantal klappers met prentjes die geselecteerd zijn op de voorkant.

Tijdens deze selectie kwam ik prentjes tegen met het onderschrift Wijnand Geraedts en Pieter Geraedts. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt. Wijnand Geraedts was immers de maker van de kruiswegstaties in de Lambertuskerk van Swalmen, en Pieter, zijn zoon, de ontwerper van de glas-in-lood ramen boven het priesterkoor van genoemde kerk en de ramen boven de zijaltaren. Op zoek naar de makers van de prentjes ontstond onderstaand verhaal.

Wijnandus Aloysius Geraedts een Swalmer kunstenaar

Wijnandus (Wijnand) Aloysius Geraedts werd geboren op 5 juni 1883 in Swalmen. Hij was de zoon van Paulus Jacobus Geraedts, geboren 26 mei 1849 te Swalmen en van Maria Theresia Hubertina Heyer, geboren op 21 juni 1847 in Dülken (DL.)

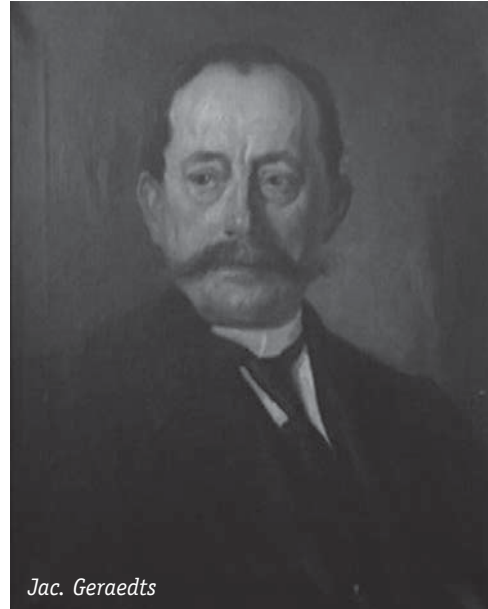

Theresia Heyer

Bij het huwelijk van Paulus Geraedts en Theresia Heyer, kon niemand vermoeden dat zij degenen waren die de kiem zouden leggen voor een familie waaruit vele kunstenaars zouden voortkomen. Als 15-jarige maakte Wijnand zijn eerste kunstwerk voor de vernieuwde St. Lambertuskerk in Swalmen, die op 1 september 1897 werd ingewijd. Hij maakte in wit hout, gesneden geornamenteerde letters, de woorden 'Jezus Koning' die achter het hoofdaltaar te zien waren op een fluwelen achtergrond. Na de oorlog, toen de kerk weer hersteld was van de grote schade die een bombardement had aangericht, kreeg Wijnand Geraedts de opdracht een nieuwe kruiswegstatie te maken. Hij woonde destijds al niet meer in Swalmen. De eerste statie was klaar in 1948, en elke keer als er weer een statie klaar was, werd deze in de kerk opgehangen zodat de Swalmer parochianen konden wennen aan de nieuwe schilderijen. In 1949 was zijn kunstwerk voltooid. Zijn kruiswegstaties hangen nog steeds in de kerk van Swalmen.

'Ik wil', zei de schilder zelf over zijn kruisweg, 'ik wil, dat het volk in de kerk de historische feiten ziet gebeuren, dat het de volle werkelijkheid als het ware weer beleve bij het zien mijner staties.'

Wijnands vader, Paulus Jacobus Geraedts, begon rond 1870 een handel in kolen en hout. Het bedrijf werd in de volksmond 'de Krooi' genoemd. Zijn vader Thomas Geraedts was gehuwd met Elisabeth van Croy, vandaar de naam 'de Krooi'. In 1921 werd de naam veranderd in Jac. Geraedts Houtbedrijf N.V. Het bedrijf was destijds gevestigd op de hoek

Jac. Geraedts

Stationsstraat/Kruiskamp. Wat heden ten dage rest is nog een gedeelte van de oude schoorsteen en het woonhuis.

Dankzij het feit dat zijn ouders niet onbemiddeld waren kon Wijnand zich verder ontplooiën. Wijnand kreeg les van de Roermondse kunstenaar Albin Windhausen bij wie hij zich bekwaamde in de diverse technieken van de schilderkunst. Albin Windhausen was gespecialiseerd in het schilderen van kruiswegen. Windhausen was voor Wijnandus Geraedts tevens een goed raadgever voor wat betreft zijn verdere opleiding. Hij ging naar de Tekenacademie in München waar hij les kreeg van Prof. Feuerstein. Hij bezocht de Antwerpse Tekenacademie evenals de Akademie der Bildende Künste in Berlin. Wijnand was een veelbereisd man, hij woonde en werkte in Duitsland, Italië, België, Amerika, Velp en Rheden. Hij vertoefde vaak in Rome, maar vooral in Sicilië waar hij de cultuur, architectuur en de mensen bestudeerde. Hij sloot zich aan bij de Algemene Kunstenaarsvereniging St. Bernulfus en bij de Vereniging Sint Lucas in Amsterdam. Hij huwde op 10 mei 1909 in 's-Hertogenbosch met Theresia Antonia Christina van Dongen. Uit dit huwelijk werden 5 kinderen geboren: Paula – Pieter – Tiny

40 jaar getrouwd

(gehuwd met Willem Maas) – Ernest (gehuwd met Dorothea Smeets) – en Elly (gehuwd met L. Vaesen). Op 18 augustus 1934 vestigde hij zich met zijn vrouw, hun 3 dochters en 2 zonen in Warmond. Wijnand Geraedts was vooral bekend als schilder van religieuze voorstellingen. Kerken waren dan ook zijn belangrijkste opdrachtgevers. Daarnaast schilderde hij veel portretten, maar uiteindelijk was het de gewijde kerkelijke kunst waar hij zijn boterham mee verdiende, en waarmee hij de meeste bekendheid genoot. Hij ontving vele onderscheidingen voor zijn kunst.

In de kerk van zijn woonplaats Warmond bevindt zich een groot schilderij van hem, voorstellende 'Het visioen van St. Liduina'. Dit schilderij hing in 1950 op een tentoonstelling in Rome, ter gelegenheid van de viering van het heilig jaar.

Hij maakte veel muurschilderingen o.a. in kerken in Arnhem, Apeldoorn, Roermond, Keulen en Rome. Tijdens zijn werk in de Sint Martinuskerk in Wehl verbleef Wijnand een tijd in Hotel Café De Zwaan in Wehl. Blijkbaar was zijn inkomen vrij karig en de hoteleigenaar Willem van Uhm verschaftte hem gratis kost en inwoning. Als tegenprestatie schilderde Wijnand enkele schilderijen met cafétaferelen.

Meer kunstwerken van zijn hand waren o.a.:

1910 Kruiswegstaties Onze Lieve Vrouw Visitatie – Parochie St. Eusebius;

1910-1911 Kruiswegstatie H. Bernarduskerk te Made;

1912 Kruiswegstaties in neo-rennaissance stijl – Kapel St. Elisabeth's Gasthuis – Arnhem;

1920 Afbeelding Koenrad van Parzham – Liemers Museum – Zevenaar;

1921 Kruiswegstaties Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopnemingkerk in Apeldoorn. In diezelfde kerk wandschilderingen in de jaren 1926 en 1928;

1923 Kruiswegstaties Kapel v.h. Heilig Hart – Tilburg;

1925/1927 Muurschilderingen St. Franciscuskerk – Zieuwent (Achterhoek);

1926 Kruiswegstaties St. Willibrordkerk – Oegstgeest;

1927 Kruiswegstaties Heilige Michaëlkerk – St. Michielsgestel;

1935 Kruiswegstaties St. Josephkerk – Roosendaal;

1940 Schildering van het priesterkoor – St. Jozef retraitshuis – Zenderen;

1943 Kruiswegstaties R.K. Kerk H. Joseph – Zandberg;

1945 Portret van de familie Van Berge Henegouwen - Museum De Lakenhal in Leiden. Kruiswegstaties Onze Lieve Vrouwekerk – Apeldoorn, Kruiswegstaties (in Toorop stijl) St. Agneskerk – Den Haag, Schilderij De Verrijzenis St. Josephkerk – Leiden, Kruisgroep Lourdeskapel - Op den Heuvel;

1946 Twee muurschilderingen in de H. Pancratiuskerk in Sassenheim.

Het meest spraakmakend was zijn schilderij O.L.Vr. van Welberg. Maria was hierop afgebeeld als blond-

O. L. Vr. van Welberg, b. v. o.

Namaak verboden, niet i. d. handel

c. permissu Sup.

gelokte, ongesluerde engel. Hij maakte dit schilderij op aanwijzingen van Janske Gorissen, aan wie Maria verschenen zou zijn. Deze zienares was er de oorzaak van dat er in Welberg, gemeente Steenberg, een Mariacultus ontstond rond haar, maar ook rondom het schilderij. Kerkelijk onderzoek maakte een einde aan de valse mystiek en volksgeloof. Het schilderij werd verbannen naar het bisschoppelijk paleis in Breda.

Voor drukkerij Elburg in Warmond (Elwa) maakte Wijnand ook veel schilderijen van heiligen, die vaak in kloosters terecht kwamen, waarvan bidprentjes en prentbriefkaarten werden gemaakt. Hij werkte later soms samen met zijn zoon Pieter, die ook de kerkelijke schilderkunst was toegewijd. Wijnand Geraedts overleed in Leiden op 19 mei 1958 op 74-jarige leeftijd.

In De Nieuwe Koerier Maas- en Roerbode van zaterdag 9 juli 1910 stond een loflezing over de kunst van Wijnandus Geraedts.

Kunstnieuws Wijnand Geraedts Kunst

'Velen zal de naam van dezen Limburgschen schilder nog nieuw klinken. Wanneer men het geluk heeft van zijn werken te kennen, vraagt men zich af hoe dat mogelijk is. In de kunstwereld, in de religieuze vooral, is W. Geraedts geen onbekende meer. Zijn 'Ecco Home' die in Duitschland zoo'n buitengewonen bijval vond en ook in Holland destijds van zeer bevoegde zijde geprezen werd, die thans door Prof. Bauer van de katholieke Faculteit der Tubingsche Hoogeschool is aangekocht en waarvan eerlang reproducties zullen verschijnen bij Kühlen in M. Gladbach, heeft zijn naam als kunstenaar voor goed gevestigd. Wij zagen tot nog toe van dit meesterwerk slechts een kleine foto, maar voelden reeds daaruit op ons neerkomen het majesteitvolle van dat ideaal schoon gelaat, het ontroerende van die goedige smartvolle ogen. Wij dachten aan Q. Matrijs in 't Antwerpsche museum daar is 't meer de verschrikkelijkheid van het lijden, hier meer de gelatenheid. Wijnand Geraedts, van Swalmen (bij Roermond) geboortig, is nog een jong kunstenaar, zijne artistieke opleiding ontving hij aan de beroemde Academie van München. Door zijn reizen in Italië, Tirol enz. door 't copieeren van de oude meesters vooral in 't Keulsch museum, voltooidde hij zijn academische vorming. Nog eenigen tijd werkte hij bij A. Windhausen in Roermond en vestigde zich toen in de Geldersche buitenplaats Velp. Daar waren wij in de gelegenheid eenige zijner werken te mogen

zien. W. Geraedts is vooral een religieus schilder. Met zijn grooten realistischen aanleg en zijn vaardigheid in de techniek, zou het hem echter niet moeilijk vallen ook als portrettist grooten naam te maken. Wij zagen o.a. een olieverfportret van zijn echtgenoot, dat hoewel niet geheel afgewerkt, naast volmaakte gelijkenis een heele menschenziel in karakter en voelen te zien gaf, een openbaring was het van het diepste persoonlijke, dat hij had gezien in teekens van oogen, mond en trekken en treffend had weten weer te geven. In een paar crayonteekeningen waren dat karakteristieke van 's mensen gelaat wellicht nog krachtiger geprononceerd. Overigens, ook in zijn religieuze werken, toont deze kunstenaar altijd een sterk gevoel voor de hartstochtelijke, de bezielde gelaatslijn en kleur. Geen twijfel, of de religieuze kunst van dezen jongen artist is een goede, een echte. In Holland moge hij tot nog toe zijn eigen opvatting weinig gehuldigd zien in de praktijk der kunstenaars; hij moge met de artistiek berekende en modern-gestyleerde lijn van Theo Molkenboer, met diens sobere voornaamheid bijna contrasteeren, hij moge met Toorop's gansch decoratieve, fijn bezielde wezens en geheimzinnige symbolentaal, moge zelfs met Dunselman's oprechte, klare, devote, bloemige kunst niet veel gemeen hebben, hij moge van al deze verdienstelijke kerkeschilders hemelbreed verschillen in opvatting en uitvoering, - hij is en blijft in zijn richting gerechtvaardigd door de zedelijkheid zijner principieen, de voortreffelijkheid zelf zijner kunst en het voorbeeld van groote, oude en nieuwe meesters.'

De schrijver van bovengenoemde passage C. Keulers m.S.C. ging nog enige tijd door met deze uitputtende lofzang en eindigde met de woorden:

'Van alles wat wij thans zagen blijft echter de kruisweg voor Keulen het meest indrukwekkend werk. Wat W. Geraedts daarin geeft is veel, zeer veel, en voor de toekomst draagt het de belofte in zich van nog meer, een belofte, die iederen minnaar van kunst en, meer bijzonder, van Roomsche kunst met blijdschap moet vervullen.'

(Frans) Thomas Franciscus Geraedts

Thomas was de twee jaar oudere broer van Wijnand, hij werd geboren op 12 mei 1881 in Swalmen. Thomas werd op 17 juli 1910 tot priester gewijd in Leuven. Hij ging datzelfde jaar als missionaris naar Brazilië. Ook pater Frans zoals hij werd genoemd, verloochende zijn kunstenaarstalent niet. In Bra-

zilië zijn nog schilderijen en beeldhouwwerken bewaard gebleven. In het noord-oosten van genoemd land staat een groot H. Hartbeeld van zijn hand, en hij maakte een levensgroot kruisbeeld dat naast de kerk stond in de buurt van Agua Preta, waar hij jarenlang de parochie leidde. Broer Wijnand scheen eens gezegd te hebben dat Frans eigenlijk over meer schilder talent beschikte dan hij zelf. Pater Frans Geraedts overleed op 11 augustus 1953 en werd begraven te Agua Preta.

Henricus Joseph Hubertus Geraedts

Henricus (Henri) Geraedts was de jongste broer van Wijnand, hij werd geboren op 2 april 1892 in Swalmen. Geen kunstschilder of glazenier, Henri *'schildeerde met noten.'*

Henri Geraedts was muziekpedagoog, componist en koordirigent van o.a. 'vocaal ensemble Musica Divina'. Hij was de eerste hoofdvakdocent voor schoolmuziek aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Geraedts was voorvechter van het muziekonderwijs aan de jeugd en betrokken bij de Wardbeweging, genoemd naar een Amerikaanse musicologe Justine Ward, die zich bezig hield met muziekmethodes ten behoeve van de liturgische vernieuwing in de Rooms-katholieke Kerk. Daarnaast had hij ook veel belangstelling voor volksmuziek. De Wardmethode werd in Swalmen destijds ook gehanteerd bij de muzikale ontwikkeling van de kinderen in de kleuterschool, gelegen aan de Boutestraat. Het Ward Instituut (opgericht in 1928) wilde voorzien in de muzikale scholing van het personeel in het lager onderwijs.

Enkele publicaties van Henri Geraedts waren o.a.: Lieder van Pieter Corneliszoon Hooft, tekst met oude wijzen door Geraedts in hedendaagse toonzetting overgebracht.

Samen met zijn zoon Jaap schreef hij de biografie van Béla Bartók.

Als redacteur was hij betrokken bij *'De stem van Al-lard'*, een uitgave der Vereniging tot Stichting van Volkshogescholen in Nederland.

Henri Geraedts huwde voor de tweede maal in 1963 met Petronella Buys. Deze dame was schilderes, tekenares en weefkunstenares. Haar stijlkenmerken waren abstract die zij vertaalde in collages en wandkleden. Zij genoot niet alleen onderwijs aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs in Amsterdam, maar behaalde ook het Staatsdiploma vioolspelen. Henri Geraedts overleed in 1975.

Jacobus (Jaap) Franciscus Maria Geraedts

Jaap Geraedts was een zoon uit het eerste huwelijk van Henri Geraedts en Wilhelmina Helena Maria Meuleman, gehuwd op 10 juli 1923. Jaap werd geboren op 12 juli 1924 in Den Haag. Zijn eerste muzieklessen ontving hij van zijn vader Henri. Hij studeerde o.a. aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag, waar hij compositie studeerde bij Henk Badings, instrumentatie bij Hendrik Andriessen en Sem Dresden, fluit bij Johan Feltkamp en orkest-directie bij Willem van Otterloo en Jan Koetsier. Klinkende namen uit de Nederlandse muziekwereld. Later studeert hij ook nog aan het Koninklijk Conservatorium in Brussel.

Vanaf 1952 was hij docent fluit aan de Toonkunst Muziekschool te Leiden. Daarnaast was hij muziekrecensent voor de Haagsche Post en Het Vaderland. Zelf zag hij zich echter voornamelijk als componist. Zijn oeuvre was veelzijdig en uitgebreid. Zijn bewerking van *Hemelsche Vader*, a capella uitgevoerd door het Nederlands Kamerkoor was te horen tijdens het huwelijk van Maxima en prins Willem Alexander. Hij schreef muziek voor diverse instrumentale combinaties, maar de fluit, zijn eigen instrument was hem zeer dierbaar. Zijn Sonatine voor fluit uit 1953 was zeer bekend. Zoals eerder vermeld, schreef hij samen met zijn vader Henri, de biografie van Béla Bartók. Van 1975 tot 1980 was hij artistiek adviseur bij het Nederlands Kamerorkest en in 1978 werd hij docent fluit aan de Stedelijke Muziekschool in Den Haag. In 1999 ontving hij de Stadspenning van de Gemeente Den Haag. Jaap Geraedts overleed op 31 augustus 2003 op 79-jarige leeftijd, een uitgebreid en divers muzikaal oeuvre nalatend aan de Nederlandse muziekwereld. Muziek die vaak een stempel droeg van, zoals men zei: 'onverwerkte oorlogservaringen en schuldgevoelens', die ook in het persoonlijke leven van Jaap Geraedts diepe sporen achterlieten.

In 2014 verscheen een publicatie van Paul Sars, hoogleraar Duitse taal en cultuur, over de briefwisseling van Jaap Geraedts met de Joods Duitse dichter Paul Celan.

De titel van het boek is: 'Paul Celan, Jaap Geraedts: *Keinerlei 'Silberstreifen' am Horizont.* LIT Verlag Munster.

Petrus (Pieter) Christina Wijnandus Cornelis Geraedts

Petrus (Pieter) Christina, Wijnandus Cornelis Geraedts werd geboren in Velp, gemeente Rheden, op

5 juni 1911. Hij was de zoon van bovengenoemde Wijnandus Geraedts en Theresia van Dongen, die met hun gezin destijds naar Warmond verhuisden.

Tijdens zijn opleiding aan de HBS (wiskunde) kreeg Pieter de eerste beginselen in figuur- stillevens en

landschappen in de schilderkunst bijgebracht door zijn vader, die hem ook aanspoorde om zich te verdiepen in de kerkelijke kunst. Voordat hij echter kunstschilder werd, ontwierp hij nog een tijdje modellen voor de autofabrieken van Bugatti en Mercedes. Hij bezocht geen kunstacademies zoals zijn vader en vormde zichzelf. Ook werkte hij vaak samen met zijn vader aan opdrachten voor katholieke kerken. Zijn eerste opdracht was een schildering van een Maria- en Antoniuskoor in de kerk van Terneuzen. Zijn tweede opdracht werd de kruisweg in Tegelen, waarmee hij f 250,00 per statie verdiende. Daarna stroomden de opdrachten binnen. Net als zijn vader was ook hij lid van de kunstenaarskringen St. Lucas in Amsterdam en St. Bernulfus. In 1933 werd een tentoonstelling gehouden in kunstzaal Van Lier in Amsterdam van posters die hij

ontwierp voor bedrijven in Nederland: o.a. de Nederlandse Spoorwegen, Turmac Sigarettenfabriek, Meteor, Cementfabriek, de Koninklijke Hollandse Lloyd e.a. Op 14 oktober 1936 huwde hij met Elvira Fried afkomstig uit Hongarije en vestigde zich in Warmond.

Wat betekende Pieter Geraedts met zijn kunst voor Swalmen? In 1943 schilderde hij voor de H. Theresiakerk een kruiswegstatie op triplex. Deze kruiswegstatie kreeg de kerk als geschenk aangeboden. In 5 april 1955 werden in de St. Lambertuskerk van Swalmen voor het eerst weer diensten gehouden. De kerk was tijdens de tweede wereldoorlog zwaar beschadigd. Pas in 1955 was het herstel en de uitbreiding van de kerk gereed. Het eerste wat de Swalmer mensen opviel waren de prachtige glas-in-lood ramen op het priesterkoor ontworpen door Pieter Geraedts, vervaardigd in een glastelier in Leiden. De mooie veelkleurige ramen met de voorstellingen van kruisdood, verrijzenis en hemelvaart van Christus, kwamen zeer tot hun recht boven het altaargedeelte. Deze opdracht kreeg hij door bemiddeling van zijn oom Anton Geraedts en zijn tante Nelly Laumans, destijds wonende in Huize Antonelly (gelegen aan de Rijksweg Noord). Na hun overlijden ontwierp Pieter een grafmonument voor zijn oom en tante.

In de Swalmboode van april 1955 werd uitgebreid de loftrumpet gestoken over zijn glaskunst:

Glas in lood ramen van Wijnand Geraedts St. Matthias kerk te Warmond

'Ongetwijfeld voldoen deze ramen aan de eisen, door de kerkelijke autoriteiten aan de religieuze kunst gesteld: echte kunst te zijn, vrij van moderne experimenten, die in de profane kunst wel geapprecieerd kunnen worden en te strekken tot stichting en lering van het gelovige volk. Men moet ze zien als de morgenzon erin speelt. Wat een uitbundige kleurenweelde! Wat een vaart in de tekening! We mogen de kunstenaar feliciteren met dit schone resultaat en onze parochie met het bezit van dit heerlijke kunstwerk.'

In de jaren 1956-1958 ontwierp Pieter Geraedts een zestal kleinere ramen boven de zijaltaren van de kerk. Deze 6 ramen werden vervaardigd in het glasatelier van de firma Heijnen aan de Stationsstraat in Swalmen. In de ramen boven het Maria-altaar waren afgebeeld: de blijde boodschap aan Maria, de geboorte van Christus, en de opdracht van Jezus in de tempel.

De ramen boven het St. Jozef-altaar hadden voorstellingen van het heilig huisgezin, de verloving van Maria en Jozef en de dood van St. Jozef.

In 1955 werden in de St. Matthiaskerk van zijn woonplaats Warmond drie glas-in-lood ramen van zijn hand geplaatst, voorstellende St. Matthias, St. Jozef en de zalige Petrus (Peerke) Donders. Voor de Mariakapel ontwierp hij een Mariaraam, en voor de doopkapel een raam met St. Jan. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan in 1958, van genoemde Matthiaskerk werden nog twee ramen geplaatst,

voorstellende de heilige familie en de verloving van Maria. Voor de kapel van Huize St. Liduina in Warmond ontwierp hij zes ramen. In 1967 was er een tentoonstelling van verzamelde werken van zijn hand, zoals beeldhouwwerk, schilderijen en portretten in de Gallery of Centerville in Wilmington (VS). Evenals zijn vader Wijnand, maakte Pieter veel schilderijen met heiligen, die ook voor het maken van bid- en gedachtenisprentjes gebruikt werden. In zijn totaliteit maakte hij misschien wel dertig kruiswegstaties, hij was een zeer productieve schilder. Net als zijn vader was hij lid van St. Lucas in Amsterdam en de Algemene Kunstenaarsvereniging St. Bernulfus.

Pieter Geraedts overleed in Warmond op 20 maart 1978. Hij was toen 67 jaar oud.

Een greep uit kunstwerken van zijn hand: 7 Glas-in-lood ramen – Pancratiuskerk in Sassenheim, Kruiswegstaties en 2 glas-in-lood ramen van Petrus en Paulus – Petruskerk – Leiden, Glas-in-lood raam Johannes de Doper – Baexem, Glas-in-lood ramen Klooster Ursulinnen – Grubbenvorst, Portret koningin Juliana – Gemeente Nootdorp. Portret prinses Beatrix – Beatrix-ziekenhuis – Gorkum, Kruiswegstaties (een gipsen kruisweg die opnieuw beschilderd werd) R.K. Kerk – Goes, Muurschilderingen R.K. Kerk – Goes, Magdalenakapel – ramen in dagkapel – Goes, Schilderij Moeder met kind – Catharijneconvent – Utrecht, Kruiswegstaties Antonius van Paduakerk – Groesbeek, Kruiswegstaties en muurschilderingen voor het noviciaat St. Pascalis van de Broeders van Liefde te Oostrum, Glas-in-lood ramen Ver-slavingskliniek Pascalis – Oostrum.

Paula Wijnanda Theresia Geraedts

Paula Wijnanda Theresia Geraedts werd geboren te Velp, gemeente Rheden op 24 mei 1910, en overleed op 12 november 1962 in Haarlem. Zij was een dochter van Wijnandus Geraedts. Zij was gehuwd met Carolus Johannes Antonius van Dijk. Zij kregen negen kinderen. Van Paula was bekend dat zij een kinderboek geïllustreerd had, getiteld *Giechel Gans en Zwiemel Zwijn*, geschreven door J.M. Overmeer. Ook illustreerde zij afbeeldingen voor bid-

prentjes. Voor de parochiekerk Onze Lieve Vrouw geboorte, in Halfweg-Zwanenburg schilderde zij in de jaren 50 van de vorige eeuw de kruiswegstaties. Haar dochter Thérèse van Dijk was tekenares (aquarellen) en weefkunstenares (wandkleden). Zij was gehuwd met Diederik Alfred Meesters, beeldend kunstenaar, etser en tekenaar. Deze op zijn beurt was een zoon van Diederik Meesters die schilder en tekenaar was in de naturalistisch-realistische stijl.

Pieter Geraedts Jr.

Pieter Geraedts werd geboren in 1940 en is een zoon van Pieter Geraedts Sr. en Elvira Fried en een kleinzoon van Wijnand Geraedts. Hij kreeg de kunst met de paplepel ingegoten. Zij het dan dat hij geen religieuze kunst vervaardigde maar een geheel eigen weg insloeg met eigentijdse kunst. Oorspronkelijk begon hij als pottenbakker. Later verwerkte hij allerlei andere materialen. Hij maakte veel werken waarbij hij als materiaal oude kranten gebruikte, vermalen tot pulp. Daarvan vervaardigde hij abstracte culturen van grote schoonheid. Zijn leidraad was, 'het afbakenen van leegtes'. Hij woont en werkt in Leiden. Pieter Geraedts huwde in 1965 met Itta Smeets. Ook zij beweegt zich in de kunstwereld. Zij is collagist, beeldhouwer, tekenaar en kunstnijveraar. Zij volgde haar opleiding aan de Vrije Academie in Den Haag.

Thom Geraedts

Thom, geboren in 1950, is eveneens een zoon van

Pieter Geraedts Sr. en Elvira Fried Ook hij ging een geheel andere richting uit in de kunst dan de religieuze kunst die voorheen zijn vader en grootvader Wijnand hadden bedreven. Thom zocht naar de schoonheid van orde, eenheid en evenwicht, die hij ervoer tijdens het scheppingsproces. Hij maakt graag gebruik van o.a. golfkarton.

Evenals zijn broer Pieter woont en werkt hij in Leiden.

In 2004 hadden de beide broers Thom en Pieter Jr. in het Kröller-Müller Museum een gezamenlijke tentoonstelling van hun kunst.

Wilbert – Lidwien – en Barbara Vaessen

Wilbert Vaessen graficus, tekenaar en beeldhouwer – geboren te Heiloo 1943.

Lidwien Vaessen beeldhouwer, collagist en schilder – geboren te Heiloo 1945.

Barbara Vaessen glaskunstenaar, glasschilder – geboren te Heiloo 1948.

Hun ouders waren L. Vaessen en Elly Geraedts, dochter van Wijnand Geraedts. Zij allen zijn kleinkinderen van Wijnand Geraedts, en neef en nichten van Pieter Geraedts Sr.

Margemmy Geraedts

Margemmy Geraedts, geboren 1945 in Swalmen, is schilderes en tekenares. Ook zij is een kleindochter van Wijnand Geraedts. Zij studeerde aan de Academie Artibus in Utrecht, de Stadsacademie voor Toegepaste Kunst in Maastricht en de Vrije Academie in Den Haag. Zij schildert voornamelijk portretten, landschappen en vogels. Haar laatst gehouden tentoonstelling, met landschappen, was in 2014 in het Vredespaleis in Den Haag.

Thomas (Tom) Leonardus Hubertus Geraedts

Tom Geraedts is geboren op 23 augustus 1946 te Swalmen. Ook hij is een afstammeling van Thomas Geraedts en Elisabeth van Croy. Al vroeg heeft hij belangstelling voor kunst, hij leest er graag over en zoekt ook contacten met kunstenaars. Hij is zeer geïnteresseerd in de werkwijze van diverse kunststromingen. De serieuze interesse in de beeldhouwkunst lag ongeveer twintig jaar terug. 'Op vakantie in Turkije leerde ik een beeldhouwer kennen. Vooral zijn beelden, maar ook de techniek die hij toepaste spraken mij erg aan. Tijdens deze vakantie heb ik hem meermalen bezocht. Toen we weer naar Nederland vertrokken, kreeg ik als herinnering een steen van hem mee. Thuis ben ik hiermee aan de

slag gegaan en dat werd mijn eerste kunstobject, aldus Tom.

Tom Geraedts is autodidact. Hij heeft nooit lessen gevolgd, behalve dan dat hij via Teleac de cursus beeldhouwen volgde. Ook zocht hij graag andere beeldhouwers op om meer te weten te komen over allerhande soorten stenen met zijn gebruikskennissen, evenals de specifieke technieken. Nadat hij in 2007 gestopt is met werken kan hij zich meer toeleggen op de beeldhouwkunst. Hij werkt graag met hardsteen, figuratief maar ook abstract, dan weer gepolijst maar ook de ruwe kant en de structuur van de steen mag gezien worden. 'Maar het eindproduct moet herkenbaar blijven ook voor anderen. Ook werk ik het liefst in mijn eigen tempo, zonder opdrachten. De ene keer kan ik vele dagen aaneengesloten werken, de andere keer heb ik vaak weken nodig om weer inspiratie op te doen,' aldus Tom. Leuke bijkomstigheid is, dat zijn vrouw Riet Geraedts - Janssen zich verdiept heeft in de keramiek. Zij maakt mooie verstilde vrouwenfiguren, robuuste beelden die hun plekje in de tuin krijgen, dierenfiguren, vogels e.a. Wel of niet geglaazuurd en vaak ook Raku gestookt. Beiden ondersteunen elkaar creatief in de kunstvormen die zij tot stand brengen. Samen hebben ze ook al enkele keren deelgenomen aan exposities.

Bronvermelding:

Documentatie van Beeldende Kunst In Gelderland
 Documentatie van Beeldende Kunst in Noord-Holland
 Site: Museum de Lakenhal Leiden
 Site: Kerkgebouwen in Limburg
 Historie Café van Uhm – Wehl
 Lexicon van Nederlandse beeldende kunstenaars 1750 – 1950
 Biografie door André van Noort, Historisch Genootschap Warmelda
 Site: Carpe Diem Ommetje Bergh en Vaert
 Uitgave: St. Lambertuskerk Swalmen 1896 – 1986
 Swalmer Industrie van vroeger tot nu – M.H.V.S.
 Kopieën kerkregisters Swalmen – Archief M.H.V.S.
 Cubra Cultureel Brabant Gerard de Croon devotieprentjes
 Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
 Biejeingezeumerd – archief M.H.V.S.
 Site: RKD explore
 Van Abdissenstraat tot Zandkuil – Auteurs: G. Geraedts en F.G.K. Custers
 Muziekencyclopedie.nl/Jaap Geraedts
 Archief Nederlands Muziekinstituut
 Foto's schilderijen P. Geenen